

Effekten av introduksjonsprogrammet for flyktninger

(En empirisk analyse)

Dina Borthen

Veileder: Espen Bratsberg

Masteroppgave

Masteroppgaven er levert for å fullføre graden

Master i samfunnsøkonomi

Universitetet i Bergen, Institutt for økonomi juni 2023

UNIVERSITETET I BERGEN

Forord

Jeg vil først og fremst rette en stor takk til veilederen min Espen Bratsberg for tålmodighet, gode råd, diskusjoner, refleksjoner, forståelse og konstruktive tilbakemeldinger gjennom skriveprosessen.

Jeg vil takke mine medstudenter for fem fine år ved Institutt for økonomi. Jeg takker arbeidslederen min Siavash Mirghafari for muligheten til å skrive denne masteroppgaven.

Takk til familien og venner for god støtte gjennom hele studietiden. Jeg takker min liten Varvara Viktoria for å ha holdt humøret mitt oppe hele veien. Jeg takker min mann Ivar for at han var der for meg.

SAMMENDRAG

Den økende innvandringen til Norge over de siste 50 årene har medført betydelige endringer i samfunnet og har påvirket sektorer som arbeidsmarkedet, kultur, utdanning og helse. For å møte utfordringer knyttet til integrering og inkludering, ble introduksjonsloven vedtatt i 2003, og et toårig introduksjonsprogram for nyankomne innvandrere ble iverksatt i september 2004. Denne studien undersøker effekten av dette programmet på målgruppen, basert på registerdata om flyktninger. Behandlingsgruppen består av flyktninger som ankom før og etter programmet i periodene fra 2000-2003 og 2005-2008. Sammenligningsgruppen består av nordmenn i samme alder og kjønn. Utfallsvariablene er sysselsetting, inntekt og utdanning, mens alder og kjønn fungerer som kontrollvariabler. Ved hjelp av en differanse i differanser (DID) analyse, undersøker jeg introduksjonsprogrammets gjennomsnittseffekt på flyktninger over en periode på syv år etter deres ankomst. Videre avgrensers jeg utvalget til 12 land med høy deltakelsesrate i programmet. Til slutt, grupperer jeg landene etter tre verdensdeler (Afrika, Asia og Midtøsten) flyktningene i behandlingsgruppen kommer fra. Jeg undersøker både gjennomsnittseffekten og utviklingen over tid for disse 12 landene.

Innføringen av programmet medførte i hovedsak redusert sysselsetting og inntekt, men en positiv effekt på utdanning. Dette kan skyldes innelåsnings effekter, siden det var mulig å forlenge programmet, og samtidig valgte flere å investere i humankapital.

Analysen har noen utfordringer, som for eksempel at flyktninggruppen endrer sammensetning over tid, valget av en passende kontrollgruppe, og manglende informasjon om faktisk deltakelse i programmet. Ytre faktorer som endringer i selve introduksjonsprogrammet kan også ha påvirket tolkningen av resultatene.

For databehandling og evaluering av programmets effekter ble STATA SE 17 benyttet.

TABELLREGISTER

- Tabell 1 Antall av observasjoner før og etter 2004 for hvert land
- Tabell 2 Bearbeidet data for analyse
- Tabell 3 Deskriptiv statistikk for utfallsvariablene for kontroll- og behandlingsgruppen (96 land)
- Tabell 4 Deskriptiv statistikk for kontroll- og behandlingsgruppen (96 land), kjønns- og aldersfordeling
- Tabell 5 Gjennomsnittsalder og kjønnsfordeling for behandlings- og kontrollgrupper
- Tabell 6 Gjennomsnitteffekt på sysselsetting, inntekt på log form og utdanning for 96 land over 7 år
- Tabell 7 Gjennomsnitteffekt på sysselsetting, inntekt på log form og utdanning for 12 land over 7 år
- Tabell A1 Effekt på sysselsetting for 96, 12 land og 3 verdensdeler
- Tabell A2 Effekt på inntekt på log form for 96, 12 land og 3 verdensdeler
- Tabell A3 Effekt på utdanning for 96, 12 land og 3 verdensdeler
- Tabell A4 Effekt på sysselsetting for menn og kvinner fra 12 land, aldersfordelt
- Tabell A5 Effekt på sysselsetting for menn og kvinner fra 12 land, aldersfordelt + kjønnsfordelt
- Tabell A6 Effekt på inntekt på log form for menn og kvinner fra 12 land, aldersfordelt
- Tabell A7 Effekt på inntekt på log form for menn og kvinner fra 12 land, aldersfordelt + kjønnsfordelt
- Tabell A8 Effekt på utdanning for menn og kvinner fra 12 land, aldersfordelt
- Tabell A9 Effekt på utdanning for menn og kvinner fra 12 land, aldersfordelt + kjønnsfordelt
- Tabell A10 Effekt på sysselsetting for 3 verdensdeler
- Tabell A11 Effekt på sysselsetting for 3 verdensdeler, aldersfordelt
- Tabell A12 Effekt på sysselsetting for 3 verdensdeler, aldersfordelt + kjønnsfordelt
- Tabell A13 Effekt på inntekt på log form for 3 verdensdeler
- Tabell A14 Effekt på inntekt på log form for 3 verdensdeler, aldersfordelt
- Tabell A15 Effekt på inntekt på log for 3 verdensdeler, kjønnsfordelt
- Tabell A16 Effekt på utdanning for 3 verdensdeler
- Tabell A17 Effekt på utdanning for 3 verdensdeler, aldersfordelt
- Tabell A18 Effekt på utdanning for 3 verdensdeler, kjønnsfordelt

FIGURREGISTER

- Figur 1 Innvandrere, etter år (SSB)
- Figur 2 Innvandring i alt siden 1990 (SSB)
- Figur 3 Common trend for behandlings- og kontrollgruppe, sysselsetting
- Figur 4 Common trend for behandlings- og kontrollgruppe, inntekt
- Figur 5 Common trend for behandlings- og kontrollgruppe, utdanning
- Figur 6 Tidsutvikling i 7 år: sysselsetting
- Figur 7 Tidsutvikling i 7 år: inntekt
- Figur 8 Tidsutvikling i 7 år: utdanning
- Figur 9 Kjønnsfordelt utvikling i sysselsetting for behandlingsgruppe før og etter introduksjonsprogrammet
- Figur 10 Kjønnsfordelt inntektsutvikling for behandlingsgruppe før og etter introduksjonsprogrammet
- Figur 11 Kjønnsfordelt utvikling i utdanning for behandlingsgruppe før og etter introduksjonsprogrammet
- Figur 12 DID-analyse: effekt på sysselsetting for 12 land
- Figur 13 DID-analyse: effekt på kjønnsfordelt sysselsetting for 12 land
- Figur 14 DID-analyse: effekt på aldersfordelt sysselsetting for 12 land
- Figur 15 DID-analyse: effekt på inntekt på log form for 12 land
- Figur 16 DID-analyse: effekt på kjønnsfordelt inntekt på log form for 12 land

Figur 17 DID-analyse: effekt på aldersfordelt inntekt på log form for 12 land

Figur 18 DID-analyse: effekt på utdanning for 12 land

Figur 19 DID-analyse: effekt på kjønnsfordelt utdanning for 12 land

Figur 20 DID-analyse: effekt på aldersfordelt utdanning for 12 land

Figur 21 DID-analyse: effekt på sysselsetting for 3 verdensdeler

Figur 22 DID-analyse: effekt på inntekt på log for 3 verdensdeler

Figur 23 DID-analyse: effekt på utdanning for 3 verdensdeler

INNHold

Sammendrag	3
Tabellregister	4
Figurregister.....	4
1. Introduksjon	7
1.1 Bakgrunn.....	7
1.2 Problemstilling og motivasjon	9
1.3 Oppgavens struktur.....	10
2. Om introduksjonsprogrammet	11
2.1 Innvandrere og flyktninger.....	11
2.2. Introduksjonsprogrammet i Norge: historie og tidsutvikling	12
3. Økonomisk teori	15
4. Litteraturgjennomgang	17
4.1 Litteratur om migrasjon til Norge	17
4.2. Studier om introduksjonsprogrammet i Norge.....	19
4.3. Studier om introduksjonsprogrammet fra Sverige og Danmark.....	20
5. Metode: differanse-i-differanser analyse	22
6. Data og struktur	25
6.1 Utvalg og datakilder	25
6.2 Variabelbeskrivelse	28
6.3 Grafisk framstilling for variablene	35
7. DID-resultater og diskusjon	40
7.1 Gjennomsnitseffekten.....	40
7.2. Effekt på sysselsetting, inntekt og utdanning i 7 år etter innvandring for 12 land	43
7.2.1 Effekt på sysselsetting for 12 land	43
7.2.2 Effekt på inntekt (log) for 12 land	45
7.2.3 Effekt på utdanning for 12 land	48
7.3. Effekt på sysselsetting, inntekt og utdanning i 7 år for flyktninger fra Afrika, Asia og Midtøsten.....	50
7.4 Drøfting	53
8. Oppsummering	57
Appendiks:	58
Bibliography.....	73

1. INTRODUKSJON

1.1 BAKGRUNN

Innvandring har vært et av de mest kontroversielle og diskuterte temaene i landets politiske debatt gjennom de siste 50 årene (Østby, 2017). Dette er et komplekst og sensitivt emne som griper inn i en rekke viktige sosiale, økonomiske og politiske områder i samfunnet. Norge har opplevd betydelig innvandring som har bidratt til å forme det norske samfunnet: store endringer i demografi, kultur og samfunnsstruktur. Disse endringene fører til debatt om hvordan og hvor raskt samfunnet skal tilpasse seg og hvordan man skal håndtere potensielle sosiale og økonomiske utfordringer som kan oppstå. Økonomiske bekymringer er sentrale i debatten om innvandring. Argumentasjon for er at innvandrere bidrar positivt til økonomien ved å fylle jobber som kanskje ikke ville blitt besatt ellers, bidra til økonomisk vekst, og betale skatter som støtter offentlige tjenester. Andre hevder at innvandring kan skape økonomisk press ved å øke konkurransen om jobber, legge belastning på offentlige tjenester, eller kreve ressurser for integrasjonstiltak. Politiske og moralske aspekter reflekterer dypere ideologiske forskjeller om spørsmål som nasjonal identitet, rettigheter og ansvar, sosial rettferdighet og solidaritet. Disse spørsmålene kan bli ytterligere forsterket i tilfeller der innvandring er drevet av kriser eller konflikter i innvandrernes hjemland, som for eksempel med mange av flyktningene fra Somalia, Eritrea og andre afrikanske land som har kommet til Norge.

Innvandrerandelen har økt betydelig de siste 20-30 årene, og folketallet i Norge har vokst. Globalisering, arbeidsmigrasjon, konflikter og kriser i innvandrernes hjemland, samt familiegjenforening, kan forklare denne økningen. På 1970- og tidlig 1980-tallet var det hovedsakelig innvandring fra land som Pakistan, Tyrkia og Marokko, mens det på 1990-tallet og tidlig på 2000-tallet også var en økning i innvandring fra Somalia, Eritrea og andre afrikanske land. I 2022 utgjorde innvandrere 819 400 personer eller 15,1 prosent av befolkningen (Statistisk sentralbyrå, 2022).

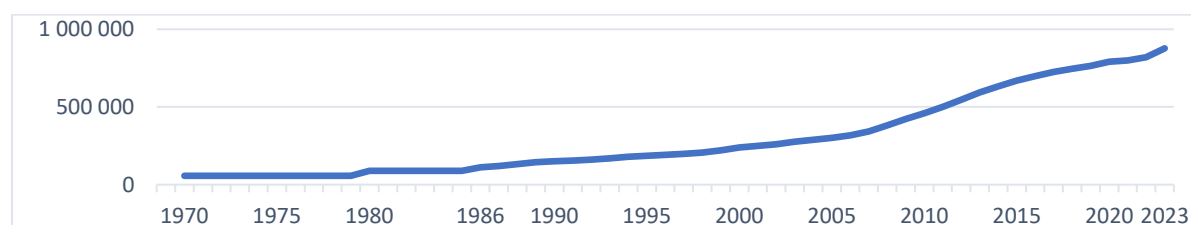
Historisk sett har det vært lite innvandring til Norge og netto utvandring, men fra slutten av 1970-tallet økte antallet flyktninger. I 1971 ble Norge etablert som et innvandringsland, med en netto innflytting på 6 600 (Vassenden, Norge et innvandringsland siden 1971, 1999). Fra starten på den moderne arbeidsinnvandringen til Norge i 1967 og fram til innvandringsstoppet ble

innført i 1975 kom det høyt 5000 «fremmedarbeidere» (Østby, 2017). Dette tiltaket ble satt i verk for å kontrollere og regulere innvandringen til Norge, spesielt fra land utenfor Norden. Stoppet ble satt i gang i en periode med økonomisk usikkerhet og høy arbeidsledighet i Norge. Unntak fra dette kunne gis i tilfeller hvor det var behov for spesiell arbeidskraft som det var mangel på i Norge.

Det var også bekymring for at den raske innvandringen førte til sosiale problemer og vanskeligheter med integrasjon. Fram til 1980 kom det årlig 3000-4000 innvandrere til Norge (Østby, 2017). Videre observerer vi en jevn økning. I 1998 ble det satt ny rekord med en netto innvandring på over 13 800. Etter EU-utvidelsen i 2004 økte arbeidsinnvandringen kraftig (Bratsberg & Raaum, 2021). Ny maksimum var registrert i 2012 med 47343 i nettoinnvandring og 2022 er det 244 660 personer med flyktningbakgrunn bosatt i Norge (Statistisk sentralbyrå, 2022). Figuren under viser utviklingen fra 1970 fram til i dag. Statistikken er byget på opplysninger fra folkeregistret og gjelder personer med to utenlandsfødte foreldre som er registrert bosatt i Norge per 1. januar. Den inkluderer ikke asylsøkere og personer på korttidsopphold.

Tidsutviklingen av netto innvandring til Norge fra 1970 til 2023

(SSB, Statistikkbanken, kildetabell 05184)

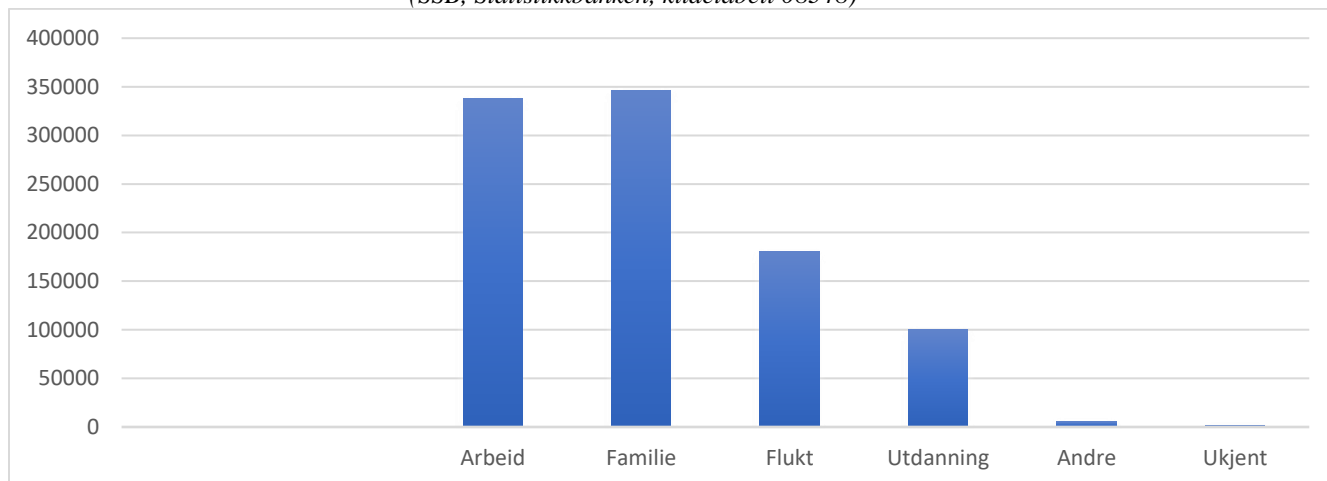
FIGUR 1 INNVANDRERE, ETTER ÅR (SSB)*

*Det finnes ikke tall i SSB fra 1971-1979 og 1981-1985

Holdninger til innvandrere i Norge har variert betydelig avhengig av forskjellige faktorer som opprinnelsesland, grunn for innvandring (som arbeid, flukt fra konflikt, familiegjening), og tidspunkt for innvandring. De kan påvirkes av politiske diskurser, mediaframstillinger, økonomiske forhold, og personlige erfaringer med innvandrere. Fra 1990-tallet ble det stadig større fokus på integrering av innvandrere.

Innvandrere etter innvandringsgrunn 1990-2022, totalt: 972.125

(SSB, Statistikkbanken, kildetabell 08348)

FIGUR 2 INNVANDRING I ALT SIDEN 1990 (SSB)

I 2003 ble det vedtatt en ny Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere, kjent som introduksjonsloven. I 2004 ble det også innført tiltak for å forbedre integreringen av flyktninger i Norge, blant annet et introduksjonsprogram.

Introduksjonsprogrammet har som mål å forberede nyankomne innvandrere til å delta i arbeidsmarkedet og det norske samfunnet. Ansvar for å gjennomføre introduksjonsprogrammet ligger hos kommunene. Dette innebærer å organisere og tilby opplæringen, å følge opp deltakere med en individuell plan for programmet, lokal tilpasning og fleksibilitet i integreringsarbeidet. Kommunene får finansiell støtte fra staten for å dekke kostnadene ved å gjennomføre programmet.

1.2 PROBLEMSTILLING OG MOTIVASJON

Introduksjonsprogrammet representerer en betydelig investering i integreringsprosessen for nyankomne innvandrere i Norge som norskopplæring, arbeidsrettede aktiviteter og veiledning. Dette kan omfatte arbeidspraksis i en virksomhet, yrkesrettet opplæring, eller forberedende kurs for videregående utdanning, koordinering med lokale arbeidsgivere og utdanningsinstitusjoner. Individuell oppfølging og veiledning innebærer utarbeidelse av en individuell plan for hver

deltaker, samt regelmessig oppfølging for å vurdere progresjon og tilpasse planen etter behov. Det finnes mange studier om hvordan det går med deltakere av programmet. (Dokka, 2018) viser at 63% av deltakerne var i utdanning eller arbeid i 2011 etter fem år etter deltakelsen. (Ihle, 2017) undersøker hva betyr egentlig integreringen og stiller et spørsmål om felles verdier i Norge. Jeg vil derimot se på selve innføringen av programmet og hvordan det virket. Jeg vil prøve å undersøke om programmet hadde noen effekt. Det er spesielt viktig for flyktninger og jeg vil fokusere på denne gruppen. Arbeidsmarkedet og utdanning betraktes som de viktigste arenaene for integreringen. Mest presist formulerer jeg problemstillingen slik: ***Hva var effekten av innføringen av introduksjonsprogrammet i 2004 på sysselsetting, inntekt og utdanning for flyktninger?*** Jeg vil også undersøke eventuelle forskjeller i effekter mellom ulike grupper av flyktninger, basert på faktorer som alder, kjønn og landbakgrunn.inntekt, sysselsetting og utdanning er sentrale indikatorer for økonomisk og sosial integrering og gir en god oversikt over hvordan introduksjonsprogrammet har påvirket flyktningenes livssituasjon. Studien vil benytte en differanse i differanse design og vil basere seg på registerdata om flyktninger som ankom Norge mellom 2000 og 2008. Innfødte nordmenn blir brukt som sammenligningsgruppe. Det er mange utfordringer med gjennomføringen av forskningsdesignet på denne problemstillingen, og disse vil jeg diskutere underveis.

1.3 Oppgavens struktur

Oppgaven er strukturert i 8 kapitler. Etter dette introduksjonskapitlet følger kapittel 2, som gir en oversikt over bakgrunnen til introduksjonsprogrammet som skal analyseres. Kapitlet introduserer historien til norsk politikk i forhold til flyktningstrømmen og de tiltakene som har blitt gjennomført, samt informasjon om introduksjonsprogrammet i Norge og erfaringer fra andre land. Kapittel 3 presenterer relevant økonomisk teori, mens kapittel 4 står for litteratur. Deretter kommer det kapittel 5 med beskrivende metodiske rammeverket, inkludert DID-analysen, utfordringer av den og argumentasjonen for og imot valget av behandlings- og kontrollgrupper. Kapittel 6 gir en oversikt og beskrivelse av data. I kapittel 7 viser jeg resultatene av effekten av programmet og drøfting rund resultatene. Til slutt følger kapittel 8 med oppsummeringen.

2. OM INTRODUKSJONSPROGRAMMET

Introduksjonsprogrammet i Norge er et statlig tiltak for å innpasse innvandrere og flyktninger inn i det norske samfunnet. Det er regulert etter introduksjonsloven av 2003. Programmet er laget for å gi deltakerne den nødvendige kunnskapen og ferdighetene de trenger for å lykkes i det norske samfunnet, inkludert norsk språkopplæring, samfunnskunnskap, arbeidslivsoplæring eller utdanningselement. Programmet er lovpålagt og var obligatorisk for flere innvandringsgrupper som er bosatt i Norge og som ikke hadde tilstrekkelige norskkunnskaper.

Introduksjonsprogrammet er et tema for drøfting og diskusjon på alle nivåer: fra politikerne til selve innvandrere som får eller ikke får rett/plikt til å delta i det.

Stortingsmelding nr. 49 (Stortinget, 2003-2004) "Mangfold gjennom inkludering og deltakelse – ansvar og frihet", er en offisiell rapport utgitt av den norske regjeringen under Stoltenberg II. Meldingen ble lagt frem for Stortinget og presenterer regjeringens politikk og strategi for integrering av innvandrere og deres etterkommere i det norske samfunnet. Hovedmålet med meldingen er å fremme inkludering, deltakelse, ansvar og frihet for innvandrere i Norge

2.1 INNVANDRERE OG FLYKTNINGER

Innvandrer er en person som har kommet til Norge for å bosette seg her, og som har en annen nasjonal bakgrunn enn den norske. Dette kan inkludere personer som kommer til Norge som flyktninger, familieinnvandrere, arbeidsinnvandrere eller studenter. Innvandrere kan være på sikt både norske og utenlandske statsborgere. I statistikken regnes en som bosatt når en har opphold seg i Norge minst 6 måneder. Flyktninger og andre typer innvandrere har ulike årsaker og rettigheter til opphold i Norge. I følge Statistisk sentralbyrå var det per 1. januar 2022 om lag 903 000 personer i Norge med innvandrerbakgrunn, som utgjorde om lag 16,6 prosent av befolkningen (Statistisk sentralbyrå, 2022). Dette tallet inkluderer både personer som selv har innvandret til Norge, og personer født i Norge med to utenlandsfødte foreldre, tidligere kalt andregenerasjonsinnvandrere.

Flyktninger er ifølge FNs flyktningkonvensjon artikkel 1 A «enhver person som befinner seg utenfor det land han er borger av på grunn av velbegrunnet frykt for å bli forfulgt på grunn av

rase, religion, nasjonalitet, politisk oppfatning eller tilhørighet til en spesiell sosial gruppe» (FN-Flyktningkonvensjonen, 1951) En flyktning kan også være en person som på grunn av krig eller konflikt ikke kan eller vil vende tilbake til hjemlandet sitt. Norge følger også FNs Flyktningkonvensjon fra 1951, og er forpliktet til å gi beskyttelse og bistand til flyktninger som kommer til landet. Flyktninger har rett til asyl og kan søke om dette når de kommer til Norge. Utlendingsloven paragraf 31 sier at rett til anerkjennelse som flyktning etter § 28 første ledd foreligger ikke dersom utlendingen faller inn under flyktningkonvensjonen 28. juli 1951 artikkel 1D eller E, eller dersom det er alvorlig grunn til å anta at utlendingen

- a. har gjort seg skyldig i en forbrytelse mot freden, en krigsforbrytelse eller en forbrytelse mot menneskeheten, slik disse forbrytelsene er definert i internasjonale avtaler som tar sikte på å gi bestemmelser om slike forbrytelser,
- b. har gjort seg skyldig i en alvorlig ikke-politisk forbrytelse utenfor Norges grenser, før han fikk adgang til Norge som flyktning, eller
- c. har gjort seg skyldig i handlinger som er i strid med FNs formål og prinsipper.

2.2. INTRODUKSJONSPROGRAMMET I NORGE: HISTORIE OG TIDSUTVIKLING

Fra 1970-tallet og utover økte innvandringen til Norge (Norgeshistorie.no, 2023), og behovet for en mer strukturert og systematisk tilnærming til integrering av nyankomne innvandrere og flyktninger ble tydelig. Dette la grunnlaget for utviklingen av introduksjonsprogrammet. På 1990-tallet og tidlig på 2000-tallet ble det utarbeidet flere stortingsmeldinger og politiske initiativ som fokuserte på integrering av innvandrere og flyktninger. Disse inkluderer blant annet St.meld. nr. 17 «Om innvandring og det flerkulturelle Norge» (Regjeringen, 1996-1997) og St.meld. nr. 49 "Mangfold gjennom inkludering og deltakelse – ansvar og frihet" (Regjeringen, 2003-2004) Disse meldingene bidro til å forme politikken og rammevilkårene for introduksjonsprogrammet. Lov om introduksjonsordning for nyankomne innvandrere (Introduksjonsloven) ble vedtatt av Stortinget 12. juni 2003 og trådte i kraft 1. september samme år som en frivillig ordning. Fra 1. september 2004 var den obligatorisk for alle landets kommuner. Formålet med loven er å styrke nyankomne innvandreres mulighet for deltakelse i yrkes- og samfunnslivet og å gi kommunene en bedre rettslig ramme for integreringsarbeid overfor nye innvandrere. Det var i utgangspunktet en ettårig ordning som inkluderte

språkopplæring og arbeidspraksis. Loven la også grunnlaget for finansiering, organisering og gjennomføring av programmet.

Programmet har gjennomgått flere endringer siden 2004. Dette inkluderte flere tiltak for å styrke og forbedre programmet og sikre bedre resultater for deltakerne. Endringer i introduksjonsprogrammet ble ønsket av flere grunner som bedre respons på deltakernes behov og integrering, forbedring resultater og måloppnåelse (norsk mål, ønskende arbeid eller videreutdanning) I 2007 ble det innført krav om at deltakerne måtte ha fullført minst 300 timer med norskopplæring før de kunne begynne i arbeidspraksis (Enes Walstad, 2014) Videre ble varigheten av programmet økt fra to til tre år for deltakere som trenger mer tid til å nå sine mål. I 2010 ble det også innført krav om at programdeltakerne måtte ha fullført grunnskole eller tilsvarende utdanning for å kunne delta i programmet (Østberg & al., 2010) Videre begynte det å løfte tankene om å splitte en grunnskole for voksne og introduksjonssenteret. I 2012 ble introduksjonsprogrammet igjen endret, og det ble innført krav om at deltakerne måtte gjennomføre et arbeidsrettet kurs i tillegg til språkopplæring og arbeidspraksis. Kursene skulle gi deltakerne grunnleggende kunnskaper om arbeidslivet i Norge og hjelpe dem med å finne jobb eller utdanning. I 2017 ble introduksjonsprogrammet på nytt endret, og det ble innført krav om at deltakerne måtte fullføre minst 50 prosent av programmet før de kunne begynne i arbeidspraksis eller annen arbeidsrettet aktivitet. Målet med endringen var å sikre at deltakerne hadde tilstrekkelig kunnskap om norsk språk og samfunn før de begynte å jobbe.

I tillegg til disse endringene har introduksjonsprogrammet også blitt tilpasset for å møte ulike behov og utfordringer med mer fokus på hver konkret deltaker. For eksempel har det blitt utviklet egne programmer for enslige mindreårige asylsøkere og for personer med høyere utdanning. Det har også blitt satt økt fokus på å tilby individuell oppfølging og tilpasning til deltakernes behov og kvalifikasjoner.

En betydelig endring ble gjennomført i 2020. Noen av de viktigste endringene inkluderte økt fleksibilitet, individuell oppfølging, tidlig innsats og et forsterket fokus på arbeid, opplæring og utdanning. (Kunnskapsdepartementet, 2019-2020) til Lov om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid (integreringsloven fra 2003) inneholdt flere endringer som skulle bidra til mer målrettet kvalifisering av innvandrere og flyktninger. Den største endringen var at vurderingen av hver enkelt person som kommer til et introduksjonssenter ble gjort individuelt. I tillegg legges det til rette for at flere skal kunne gjennomføre videregående opplæring innenfor

rammene av programmet. Dette kan gi bedre jobbmuligheter og større muligheter for å delta aktivt i samfunnet. Den nye integreringsloven, som trådte i kraft i 2020, har som formål å legge til rette for en bedre integrering av innvandrere i det norske samfunnet. Loven legger vekt på at integrering er et felles ansvar for både innvandrere og samfunnet de bor i. Etter innføringen har det vært betydelige endringer i introduksjonsprogrammet for nyankomne innvandrere i Norge. Formålet med disse endringene er å forbedre integreringen av innvandrere i det norske samfunnet ved å tilpasse programmet til den enkelte innvandrers behov og forutsetninger bedre. Samtidig kan personer som har større behov for grunnleggende kunnskaper i norsk og samfunnskunnskap få en lengre og mer omfattende opplæring som følger til gode resultater: ifølge SSB er sysselsatt eller under utdanning et år etter endt introduksjonsprogram i 2021 61% (Kraakenes & Lunde, 2022)

En annen viktig endring er økt fokus på samarbeid mellom ulike aktører for å skape flere muligheter for innvandrere til å komme inn i arbeidslivet. Dette inkluderer samarbeid mellom kommuner, arbeidsgivere, og andre relevante aktører for å tilby arbeidspraksis, jobbsøkerkurs og andre tiltak som kan hjelpe innvandrere inn i arbeidsmarkedet. Dette inkluderer for eksempel samarbeid med arbeids- og velferdsforvaltningen (NAV), utdanningsinstitusjoner og frivillige organisasjoner.

Fra august 2022 fikk også KoBe (flyktninger som fikk «kollektiv beskyttelse» status) rett, men ikke plikt til introduksjonsprogrammet (Stortinget, 2022) Dette er et konkret eksempel på fleksibiliteten av denne hjelpemidleren.

I dag foregår programmet mellom tre måneder og tre år og kan forlenges med inntil ett år. Det er organisert og finansiert av Integrerings- og mangfolds direktoratet. Kvalifiseringstiltak som arbeidspraksis og kurs er inkludert, samt økonomisk støtte for å dekke grunnleggende levekostnader (inkluderingsdepartementet, 2021) Programmet er delt opp og omfatter norskopplæring, samfunnskunnskap og arbeidsmarkedsorientering eller utdanning element ved behov. Deltakere får en veileder (integreringskonsulent) og en individuell plan tilpasset deres behov. Veiledere gir tett oppfølging, og programmet kan variere noe mellom kommuner. Fleksibilitet, høy intensitet og tidlig innsats er sentrale aspekter som styrker deltakernes integrering i arbeidsmarkedet og det norske samfunnet. Deltakere får plass på et lærested så fort som mulig eller ikke senere enn 3 måneder etter at man ankom landet (IMDi, 2021)

Oppsummert hadde programmet mye endringer underveis. Jeg analyserer data om flyktninger

som kom de første fire årene etter introduksjonsprogrammets innføring fra 2005 til 2008. En mulig faktor som kan påvirke analysen er den første endringen i 2007, som gjorde det relativt lettere å få forlengelse av programmet, som kan ha ført til at flere deltakere ble værende i programmet lenger enn opprinnelig planlagt. Selv om dette potensielt kan påvirke resultatene, mener jeg at det er rettferdiggjort å inkludere data fra denne perioden i analysen, gitt at målet er å vurdere effekten av introduksjonsprogrammet som helhet. Mer betydelige endringene i programmet som kom etter 2010 ligger utenfor den periode jeg ser på.

3. ØKONOMISK TEORI

Gary Becker og Jacob Mincer er sentrale bidragsytere av humankapitalteori, som gir oss et rammeverk for å forstå investering i utdanning og kompetanse med potensial for fremtidig avkastning i form av økt lønn og forbedrede karrieremuligheter. Denne forventede økonomiske avkastningen motiverer individer til å tåle midlertidig inntektstap for å investere i sin egen utdanning og opplæring. Faktisk innebærer beslutningen om å investere i utdanning en avveining mellom å pådra seg umiddelbart inntektstap ved å delta i et ekstra års utdanning, og den fremtidige inntektsøkningen man kan oppnå som et resultat. Denne avkastningen på utdanningsinvesteringer er i tråd med konseptet om en diskonteringsrate, der fremtidige inntekter vurderes i forhold til nåværende kostnader. Høyere kompetansene gir en komparativ fordel på arbeidsmarkedet, og dermed bidrar til oppbygging av humankapital. Introduksjonsprogrammet bidrar til å fylle på humankapitalen til innvandrere ved å gi dem direkte utdanning, som språkferdigheter og kulturell forståelse. I henhold til Mincer-lønnsfunksjonen korrelerer en persons inntekt positivt med både utdanningsnivå og arbeidserfaring. Dermed kan introduksjonsprogrammet ses på som en strategisk investering i humankapital, designet for å forbedre sosiale og økonomiske utfall for både innvandrere og det norske samfunnet som helhet. Likevel kan introduksjonsprogrammet også forårsake utilsiktede konsekvenser gjennom innelåsningseffekter. Dette fenomenet oppstår når individer blir "låst" i et velferdsprogram på grunn av de mottatte økonomiske fordelene, noe som kan redusere deres insentiver til å søke arbeid, spesielt hvis de potensielle jobbene de kan få tilbyr lav lønn eller ikke umiddelbart utnytter deres eksisterende ferdigheter og kvalifikasjoner. Inntektsmuligheter som ikke krever at

du jobber påvirker reservaslønnen. Gitt preferanser og kompetanse har man en minste lønn man er villig til å jobbe for. En arbeidsfri inntekt øker denne reservaslønnen. Så det kan være at man både går mindre inn for å søke jobber, og at man blir mer selektiv med hensyn til hvilke jobbtillbud man tar imot. Selv om hensikten med disse programmene er å gi en midlertidig økonomisk "bro" og støtte for personer mellom jobber eller under utdanning, kan de utilsiktet oppmuntre mottakere til å forbli i programmet lengre enn nødvendig. Dette kan føre til en situasjon der individet forblir avhengig av programmet, til tross for dets intensjoner om å forbedre individets humankapital og gjøre dem mer attraktive for arbeidsmarkedet.

Innelåsnings-effekten kan derfor være en utilsiktet konsekvens av velferdsprogrammer som ellers har som mål å fremme arbeid, utdanning og sosial integrering. Dette dilemmaet er en kjent kritikk av velferdsordninger generelt som ble bekreftet flere ganger etter innføringen. Som jeg har nevnt i kapittel 2, har programmet blitt justert over tid med økt fokus på individuell tilpasning.

Humankapitalteorien gir også innsikt i migrasjonsmønstre. Den foreslår at individer vil migrere til steder hvor deres humankapital kan gi høyest mulig avkastning, noe som kan resultere i "brain drain" og dette gjelder stort sett arbeidsinnvandrere. I dette fenomenet migrerer høyt utdannede individer fra lav- og mellominntektsland til høyinntektsland. Norge, med relativt små lønnsforskjeller, kan tilby mindre incentiver for høyt utdannede individer å migrere, selv om lønnene generelt er høye. Derfor har vi mange utenlandske fagarbeidere. Som figur 2 i kapittel 1 illustrerer er arbeidsinnvandring den nest mest vanlige årsaken til migrasjon og tre av fire arbeidsinnvandrere fra EØS-området med størst andelen fra Polen, mens Litauen og Romania følger bak (Steinkellner, 2022). Flyktninger derimot har ikke et fritt valg om hvor de flytter fra og når. Dette stort sett avhengig av konflikter, krig og statens politikk. Samtidig er det antagelig ikke helt tilfeldig hvor flyktninger havner. Flere faktorer både strukturelle og individuelle, som lovgivning, kultur, helsetilstand og økonomiske muligheter påvirker hvor flyktninger drar til.

4. LITTERATURGJENNOMGANG

4.1 LITTERATUR OM MIGRASJON TIL NORGE

(Vassenden, 1997) beskriver de ulike gruppene av innvandrere som kommer til Norge, inkludert arbeidsinnvandrere, flyktninger og familiegjenforening på 1970- og 80-tallet, når det gjelder arbeid, utdanning og bosetting. Artikkelen gir et nyansert bilde av situasjonen til innvandrere i Norge på slutten av 1990-tallet: høy arbeidsledighet, lavt utdanningsnivå og utfordringer i arbeidsmarkedet på grunn av språkproblemer og diskriminering er i hovedfokus. Hun påpeker også at det er stor variasjon mellom ulike grupper av innvandrere og beskriver ulike tiltak som er iverksatt for å bedre utdanningsmulighetene for innvandrere i Norge.

NOU 2011: 7 hadde som tema migrasjon og konsekvensene av dette for velferdsmodellen i Norge. Den drøfter hvordan migrasjon kan påvirke norsk økonomi og samfunnsliv på kort og lang sikt. Utredningen viser at migrasjon kan ha både positive (økonomisk vekst, nye arbeidsplasser) og negative konsekvenser (belastning av velferdsytelser) Dette avhenger i stor grad av hvem som kommer, hvilke ressurser de bringer med seg, og i hvilken grad de innpasses i norsk arbeids- og samfunnsliv. Den påpeker også at migrasjon kan påvirke den norske velferdsmodellen og sosiale rettigheter. Innvandring kan føre til større press på velferdstjenester og utfordringer knyttet til integrering og likestilling. Det kan også føre til en forandring i arbeidsmarkedet og arbeidsvilkår. anbefalingene er at det settes i gang en rekke tiltak som inkluderer å utvikle bedre integreringsprogrammer, styrke arbeidsmarkedstiltak og øke samarbeidet mellom offentlige instanser og sivilsamfunnet. Utredningen legger også vekt på behovet for å ha en bærekraftig og balansert innvandringspolitikk som tar hensyn til både økonomiske og sosiale aspekter.

(Bratsberg, Raaum, & Røed, 2010) undersøker livssyklusen til arbeidsinnvandrere som ankom Norge på begynnelsen av 1970-tallet, og sammenligner sysselsettingen deres med innfødte nordmenn. Resultatene viser at arbeidsinnvandreres sysselsetting avviker fra innfødte nordmenn. Sysselsettingen var høy i begynnelsen og så falt til 50 % innen år 2000, sammenlignet med 87 % for en innfødt sammenligningsgruppe. Dette kan indikere at integreringen i arbeidsmarkedet for arbeidsinnvandrere er mer utfordrende på lang sikt. Forskerne konkluderer med at

arbeidsinnvandreres sysselsetting er spesielt konjunkturfølsom, og at økonomiske nedgangstider på 1980- og 1990-tallet akselererte deres ut av arbeidsmarkedet. Dette kan skyldes at arbeidsinnvandrere i større grad jobber i bransjer og yrker som er mer utsatt for økonomiske nedgangstider, og som derfor kan oppleve større arbeidsledighet i dårlige tider. Forskerne anbefaler derfor at det settes i gang tiltak for å bedre arbeidsinnvandreres integrering og tilgang til arbeidsmarkedet, for eksempel bedre språkopplæring, kvalifisering og mentorordninger.

(Bratsberg, Røed, & Raaum, 2014) undersøkte arbeidsmarkeds- og sosialforsikringsutfallene for alle store innvandrergrupper til Norge siden 1970. Forskerne brukte langsiktige data og undersøkte både de kortsiktige og langsiktige trendene. Studien fant at både flyktninger og familiemigranter assimilerte seg i den første perioden etter ankomst til Norge. Det betyr at de raskt fant seg til rette i samfunnet og kom seg inn på arbeidsmarkedet. Forskerne fant imidlertid at konvergensen i arbeidsmarkedet stoppet etter omtrent et tiår. Etter denne perioden ble det vanskeligere for innvandrerne å finne arbeid, og arbeidsledigheten økte. Samtidig økte også trygdesatsene for innvandrere. Forskerne konkluderte med at denne trenden var bekymringsfull, og at det var behov for tiltak for å hindre at innvandrere ble langvarige mottakere av trygdeytelser.

(Dokka, 2018) viser en positiv effekt av introduksjonsprogrammet og peker på at andelen kvinner lå neste 10 prosent under menn. Studien søker å identifisere suksesskriteriene og hvordan disse kan bidra til en mer effektiv integreringsprosess. Imidlertid er det viktig å merke seg at denne indikatoren ikke nødvendigvis fanger opp alle aspekter av integrasjon, som sosial deltakelse, kulturell tilpasning, og psykologisk tilpasning. Indikatorer bør inkludere ikke bare forskning på arbeidsmarkedsutkomster, men også forskning på bredere aspekter av integrasjon, som sosial deltakelse, språklig kompetanse, og subjektivt velvære.

(Bratsberg & Raaum, 2021) beskrives utviklingen i arbeidskraft med utenlandsk bakgrunn i Norge de siste 25 årene. Studien tar for seg lønnstakere med utenlandsk bakgrunn og hvordan de er fordelt på tvers av næringer, yrker og regioner i Norge. Studien viser at etter EU-utvidelsen i 2004 har Norge opplevd høye nivåer på innvandringen fra de nye EU-landene, og dette har til dels ført til store endringer fra år til år. I 2011 flyttet nesten 26 000 personer fra de nye EU-landene til Norge, mens tallet var i overkant av 10 000 i 2018. Det er verdt å merke seg at flytting over landegrenser skjer i begge retninger, og de siste 15 årene har nettoinnvandringen til

Norge fra Europa og andre rike land variert kraftig over tid. Dette skyldes blant annet endringer i norsk økonomi og arbeidsmarked, samt politiske endringer og reguleringer som har påvirket migrasjonsstrømmene.

4.2. STUDIER OM INTRODUKSJONSPROGRAMMET I NORGE

(Henriksen, Østby, & Ellingsen, 2010) gir en omfattende statistisk analyse av prosessen av integreringen av innvandrere i Norge. Forfattere ser på inntekt og utdanning og gir en oversikt over datagrunnlaget for innvandrerrelatert statistikk med å se på levekårene til innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Ved å sammenligne levekår og analysere langtidstrender, tegner den et bilde av integreringsprosessen. Studien vurderer viktigheten av utdanning og arbeidsmarkedet i integreringsprosessen, bemerker betydelige forbedringer i sysselsettingen blant innvandrere opp til 2008, og identifiserer utfordringer i forbindelse med lavinntekt blant innvandrerfamilier. Studien fremhever også den norske holdningen til innvandring, som generelt er stabil og blant de mest liberale i Europa.

(Enes Walstad, 2014) presenterer resultater fra en analyse av 13 715 flyktninger som har deltatt i den obligatoriske introduksjonsordningen i 2007-2011. Resultatene viser at overføringsflyktninger har lavere sjanser for å delta i arbeidsmarkedet og utdanning sammenlignet med asylsøkere samt med individuelle faktorer som spiller en viktig rolle for arbeids- og utdanningsdeltakelse. Dette kan skyldes at overføringsflyktninger har begrenset tilgang til arbeidsmarkedet på grunn av mangel på relevant kompetanse og språkkunnskaper. Samtidig viser resultatene at tidspunktet for avslutning av introduksjonsprogrammet også påvirker sjansene for arbeids- og utdanningsdeltakelse.

(Bråten & Kavli, 2017) beskriver et prosjekt som ble gjennomført i perioden fra september 2015 til november 2017. Prosjektet tar for seg Introduksjonsloven som ble innført i 2003 og omfatter to ordninger: introduksjonsprogrammet og opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere. Fra 2010 har det vært en uttalt målsetting at 70 prosent av deltakerne skal være i lønnet arbeid og/eller utdanning året etter avsluttet program. Publikasjonen viser hvordan fullføring av introduksjonsprogrammet påvirker sannsynligheten for å komme i utdanning: fullføring av programmet øker sjansen for å starte i utdanning, og denne effekten er særlig sterk

blant personer med lav utdanning fra hjemlandet og personer som ikke har barn. Den viser også at kvinner i større grad enn menn starter i utdanning etter fullføring av introduksjonsprogrammet. Samtidig viser studien at det er en del utfordringer knyttet til introduksjonsprogrammet og utdanning. Mange deltakere oppgir at de mangler formell utdanning og derfor sliter med å kvalifisere seg til høyere utdanning eller ikke har råd.

NOU 2017:2 tar for seg kostnader og fordeler knyttet til utdanning av voksne flyktninger, og konkluderer med at samfunnet som helhet vil tjene på å investere i utdanning for denne gruppen. På den ene siden innebærer utdanningen en kostnad i form av undervisning, materiell, og eventuell støtte til deltakerne underveis. På den andre siden kan utdanningen føre til at flere flyktninger kommer i arbeid og blir økonomisk uavhengige, som igjen fører til økte skatteinntekter for samfunnet. Dessuten vil flere arbeidstakere i arbeidsstyrken kunne bidra til økt produksjon og vekst i økonomien. Utdanning kan også bidra til at flyktninger får bedre helse og trivsel, og blir bedre integrert i samfunnet. Dette kan igjen føre til at de er bedre i stand til å bidra til samfunnet på ulike måter. Konklusjonen er at det er samfunnsøkonomisk lønnsomt å investere i utdanning for voksne flyktninger, og at dette kan være en viktig del av integreringsprosessen.

4.3. STUDIER OM INTRODUKSJONSPROGRAMMET FRA SVERIGE OG DANMARK

(Joonas, Lanninger, & Sundstrøm, 2017) er en omfattende studie utført av det svenske Arbetsmarknadsdepartementet og publisert i 2017. Studien undersøkte effektene av etableringsreformen, en svensk arbeidsmarkedsreform som ble introdusert i 2010 med mål om å forbedre integreringen av nyankomne innvandrere på arbeidsmarkedet. Forskerne sammenlignet deltakere i etableringsreformen med en kontrollgruppe som ikke deltok i programmet og med dette undersøkte effekter av etableringsreformen på deltakernes sysselsetting, selvforsørgelse og integrasjon i det svenske samfunnet. Studien konkluderte med at etableringsreformen hadde en positiv effekt på deltakernes livssituasjon og bidro til en forbedring i deres integrasjon i det svenske samfunnet.

(Liebig, 2007) analyserer arbeidsmarkedsintegreringen av innvandrere i Danmark ved å undersøke de strukturelle barrierene og institusjonelle rammer som påvirker deres deltakelse i arbeidsmarkedet. Studien bruker data fra den danske registerbaserte arbeidsmarkedsstatistikken og supplerer dette med komparative analyser av integreringspolitikk i andre OECD-land. Resultatene viser at innvandrere i Danmark opplever en rekke utfordringer som kan redusere deres arbeidsmarkedsdeltakelse, inkludert høyere arbeidsledighet, lavere sysselsetting og overrepresentasjon i lavtlønnsyrker. Studien identifiserer flere faktorer som bidrar til disse forskjellene, som inkluderer svakheter i det danske integreringsprogrammet, manglende anerkjennelse av utenlandske kvalifikasjoner og en rigid arbeidsmarkedsstruktur som kan hindre overgangen til bedre jobber.

Integrasjon er en kompleks, flerdimensjonal prosess som blir påvirket av en rekke faktorer og individuelle forhold som alder, utdanningsnivå, opprinnelsesland og årsak til innvandring. Det finnes en betydelig mengde av forskning som har blitt utført på migrasjon fra og til flere land, og spesielt på integrasjonsprogrammer som det norske introduksjonsprogrammet. For å måle effekten av slike programmer, finnes det flere indikatorer som kan brukes som andelen av programdeltakere som går over til arbeid eller utdanning etter å ha fullført programmet. I denne oppgaven legger jeg hovedfokuset på Norge, og har derfor inkludert studier om både Norge og andre skandinaviske land med lignende erfaringer. SSB viser at arbeids- eller utdanningsdeltakelsen blant tidligere programdeltakere øker etter endt program: ett år etter fullført program er 6 av 10 tidligere deltakere enten i arbeid eller under utdanning (Kraakenes, 2018)

5. METODE: DIFFERANSE-I-DIFFERANSER ANALYSE

Det ideelle forskningsdesign for å estimere kausaleffekter ville være et randomisert kontrollert eksperiment. I et slikt eksperiment blir individer tilfeldig tildelt enten behandlings- eller kontrollgruppe, noe som sikrer at de to gruppene er sammenlignbare, bortsett fra eksponeringen for en intervensjon. Dette gjør det mulig å tolke forskjellen i utfall mellom de to gruppene som en kausal effekt av intervensjonen. Imidlertid er det upraktisk, kostbart eller etisk problematisk å gjennomføre eksperimenter i mange settinger, inkludert den jeg er interessert i - effekten av introduksjonsprogrammet for flyktninger i Norge. I mitt tilfelle er Differanse-i-differanser (DiD) analyse en alternativ metode for å estimere kausale effekter. Analysen utnytter naturlige eksperimenter der en intervensjon blir introdusert på et bestemt tidspunkt eller for en bestemt gruppe. DiD baserer seg på ideen om at selv om behandlings- og kontrollgruppene kan variere på mange måter, så lenge forskjellene mellom dem er konstante over tid, vil de bli "differensiert ut" når vi ser på forskjellen i forskjeller. Dette gjør det mulig å isolere effekten av intervensjonen fra andre faktorer som kunne påvirke utfallet. En nøkkelantagelse for DiD er at i fravær av behandlingen ville trendene i utfallene vært de samme i behandlings- og kontrollgruppen. Dette kalles parallelltrender-antagelsen, og selv om det er vanskelig å verifisere direkte, kan det ofte støttes av data eller teoretiske argumenter. Selv om DiD ikke kan tilby samme grad av sikkerhet som et randomisert kontrollert eksperiment, er det en praktisk og kraftig metode for å analysere kausale effekter i mange settinger der eksperimenter er umulige å gjennomføre.

I denne oppgaven undersøker jeg om innføringen av introduksjonsprogrammet i 2004 hadde en positiv eller negativ effekt på flyktninger. Jeg sammenligner flyktningene som ankom etter innføringen i 2005-2008 med de som kom før 2000-2003 og benytter en kontrollgruppe av nordmenn i samme alder og kjønn på samme tidspunkt. Jeg fokuserer på tidsutviklingen over 7 år og analyserer utfallsvariabler som inntekt, sysselsetting og utdanning.

DiD-modellen kan forklares som følger:

$$Y_{it} = \alpha + \beta D_i + \gamma T_t + \delta(D_i * T_t) + \Gamma X_{it} + \varepsilon_{it}$$

Y_{it} er utfallsvariabelen for individ i og tidspunkt t (sysselsetting, inntekt og utdanning)

D_i og T_t er henholdsvis dummyvariabler for behandlingsgruppen og tidsperioden

δ er effekten av introduksjonsprogrammet, målt ved interaksjonsleddet $D_i * T_t$

X_{it} representerer en vektor med kontrollvariabler (alder, kjønn)

ϵ_{it} er feilleddet

α er konstant

Denne modellen sammenligner endringen i utfallsvariabelen for behandlingsgruppen

$\delta(D_i * T_t)$ med endringen i utfallsvariabelen for kontrollgruppen (selv uten intervensjon) og

kontrollerer for eventuelle forskjeller mellom gruppene ved å inkludere kontrollvariablene X_{it}

Common-trend forutsetningen er kritisk for en gyldig DiD-analyse, og brudd på den kan mulig føre til skjeve resultater. Det er også viktig å kontrollere for andre variabler som kan påvirke utfallene og som kan variere mellom behandlings- og kontrollgruppene.

En utfordring i min analyse knytter til at jeg ikke har opplysninger om hvem som faktisk deltok på programmet. Sammensetningen av flyktninggrupper som endres fra år til år, noe som også utfordrer analysen min. Flyktninggruppen er svært sammensatt, med ulik bakgrunn, språkferdigheter og utdanningsnivå, som varierer fra land til land. Flyktningstrømmen er også avhengig av konflikter i ulike regioner. En utfordring til er at introduksjonsprogrammet har gjennomgått flere små og store endringer over tid. Som jeg nevnt før, kom den første endring i 2007.

Valget av en passende kontrollgruppe avgjørende for å oppnå pålitelige estimater. En "god" kontrollgruppe er den som ideelt sett ville ha fulgt samme trend over tid som behandlingsgruppen, hvis intervensjonen eller behandlingen ikke hadde funnet sted. Ideelt sett ville behandlingsgruppen være de innvandrerne som deltok i introduksjonsprogrammet, mens kontrollgruppen vil være de innvandrerne som ikke gjorde det. Ved å sammenligne endringene i inntekt, sysselsetting og utdanning over tid mellom disse to gruppene, kunne jeg da estimere effekten av introduksjonsprogrammet. En slik kontrollgruppe eksisterer imidlertid ikke, siden alle som kom til landet etter 2004 fikk tilbud om å delta i programmet. Derfor må jeg vurdere alternative metoder for å etablere en kontrollgruppe som er sammenlignbar med behandlingsgruppen. Tre muligheter er: kontrollgruppe kan være arbeidsinnvandrere, familieinnvandrere og nordmenn i samme alder og kjønn.

En utfordring med arbeidsinnvandrere som kontrollgruppe er at de har en annen bakgrunn og motivasjon for å komme til Norge enn flyktninger. Arbeidsinnvandrere kommer til Norge for å jobbe og har ofte en kompetanse som kan gi dem lettere tilgang til arbeidsmarkedet.

Sannsynligheten at denne gruppen skal ha fokus i å få mer utdanning er ikke så stor. Dette kan gjøre det vanskelig å isolere effektene av introduksjonsprogrammet fra de faktorene som allerede påvirker deres sysselsettingsmuligheter.

De som innvandrer på grunn av familieforening med norske statsborger har rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap fra 2005. Utfordringer med familieinnvandrere som en god kontrollgruppe er at de kan ha annen sammensetning enn flyktninggruppen og dette er uklart om de hadde rett på hele introduksjonsprogrammet. På toppen av det kan jeg si at i virkeligheten er denne gruppen en liten del av de som får opplæringen. Alt dette kan føre til en mindre nøyaktig sammenligning og mindre validitet av resultatene.

Innfødte nordmenn har bedre utgangspunkt og muligheter enn flyktningene. DiD-analysen er basert på antagelsen om felles trender, ikke felles nivåer. Dette betyr at selv om nivået av sysselsetting, inntekt og utdanning kan være høyere blant innfødte nordmenn, er det viktigste for analysen at utviklingen over tid i disse variablene ville ha fulgt lignende mønstre i de to gruppene hvis introduksjonsprogrammet ikke hadde blitt innført. Mitt valg av kontrollgruppe blir nordmenn i samme alder og kjønn i tilsvarende tidsperiode (2000-2003, 2005-2008). Ut fra det som er mulig mener jeg at det er det beste mulighet.

Som nevnt har jeg ikke data om faktisk deltakelse på programmet. Derfor fokuserer jeg spesielt på 12 land og der viser det er større sjans til å delta i programmet, det vil si at det var de som fikk rett og plikt til å delta i introduksjonsprogrammet. Dette er altså en del problemer med grunnlaget for analysen som kan påvirke tolkningen av resultatene. Dette vil jeg prøve å drøfte underveis.

6. DATA OG STRUKTUR

6.1 UTVALG OG DATAKILDER

Dataene som brukes i denne oppgaven stammer fra ulike registre som vedlikeholdes av Statistisk sentralbyrå. Dette inkluderer både demografiske og sosioøkonomiske registre. Demografiske data kommer fra Folkeregisteret, som er en landsdekkende database over befolkningen i Norge og inneholder blant annet informasjon om fødselsår, kjønn, fødeland og statsborgerskap. For innvandrere er det opplysning om innvandringsår og innvandringsgrunn. Inntekts- og sysselsettingsdata stammer fra Skattedirektoratets lønns- og trekkoppgave (LTO)-register og Bedrifts- og foretaksregisteret (BoF). Inntektsdata er basert på yrkesinntekt, som inkluderer lønn og netto næringsinntekt. Sysselsetting definerer jeg fra inntekt basert på det årlige grunnbeløpet i Folketrygden (G). Utdanningsregisteret inneholder opplysninger om individers utdanningsnivå og utdanningsaktiviteter. I denne studien er utdanning målt ved hjelp av en dummyvariabel, der 1 indikerer at en person er i utdanning 1/10 det aktuelle året, og 0 ellers.

Data for analysen er strukturert på følgende måte: utvalget for behandlingsgruppen består av innvandrere med innvandringsgrunn flukt. Data inneholder alle flyktninger med innvandringsår 2000-2008, fødselsår, kjønn, fødeland og statsborgerskap. Til denne bakgrunnsinformasjonen er det koblet data om inntekt, sysselsetting og utdanning 1-7 år etter innvandringsåret. Siden utvalget blir fulgt i 7 år i data, er observasjonene på inntekt, sysselsetting og utdanning målt i årene 2001 (2000+1 år) til 2015 (2008+7år) For kontrollgruppen har jeg tilsvarende data: alder, år, kjønn, utdanning og inntekt/sysselsetting. Den er laget slik at for hvert innvandringsår er innvandrere med alder 16-60 delt inn i grupper etter alder og kjønn, der det er brukt 4-års intervaller. Det er så trukket tilfeldig en gruppe fra populasjonen av ikke-innvandrere slik at alders- og kjønnsfordelingen er lik. For hver alder-kjønn-kombinasjon består kontrollgruppen av 5 ganger så mange personer som flyktninggruppen. Siden det er trukket på nytt for hvert innvandringsår, vil samme individ kunne forekomme flere ganger. Dette har ingen praktisk betydning og går ikke an å se på id-variabelen, som ikke er basert på personnummer. Variabler som har med innvandring å gjøre vil være «missing». Total observasjoner i datasettet er 200.910 (42.930 flyktninger og 157.980 nordmenn) Måten kontrollgruppen er utvalgt på, innebærer at flyktninger i hvert år matches med nordmenn som er i samme aldersgruppe. Dette betyr at

kontrollgruppen av nordmenn gjenspeiler behandlingsgruppen: hvis sammensetningen av flyktninger endres, vil sammensetningen av nordmenn i kontrollgruppen endres tilsvarende.

I analysen har jeg valgt å ekskludere flyktninger fra EU/EØS-land, USA, Canada, Australia og New Zealand (total 826) og dermed redusert antall flyktninger i utvalget til 42 104 for å avgrense analysen fra usikkerheten av en mulig registreringsfeil. Denne gruppen har ofte en annen migrasjonsbakgrunn og opplever ulike utfordringer sammenlignet med flyktninger fra andre deler av verden. Det gjør at analysen er rettet mot de mest relevante gruppene som introduksjonsprogrammet er utformet for å støtte.

Videre avgrenser jeg utvalget med å ekskludere personer som er yngre enn 18 år og eldre enn 55 år fra utvalget, ettersom introduksjonsprogrammet er rettet mot aldersgruppen 18-55 år. Etter denne avgrensningen sitter jeg igjen med et utvalg på 146 140 nordmenn og 28 862 flyktninger. Deretter fjerner jeg alle personer som ikke har tilgjengelige data om inntekt. Jeg tar også ikke år 2004 i analysen på grunn av at introduksjonsprogrammet først ble innført i september 2004. Ved å ta ut de som kom i 2004 blir det en klarere inndeling før og etter implementeringen av introduksjonsprogrammet. Etter avgrensningen har jeg 22.374 flyktninger og 122.853 nordmenn fra 96 land.

Jeg utdyper jeg analysen med videre avgrensning fra 96 til 12 land. Grunnen til det er at det er mer sikkerhet at flyktninger fra disse landene faktisk har fått introduksjonsprogrammet. Slik får jeg for behandlingsgruppe 17.964 personer fra 12 land. Kontrollgruppen endres ikke. Totalt blir det 140.817 i utvalget. Jeg kjører DID-analyse med kontroll for alder og kjønn og rapporterer inntekt, sysselsetting og utdanning for enkeltår + gjennomsnitt. Til slutt fokuserer jeg på hvor disse flyktingene kommer fra å rapportere resultatene om potensielle forskjeller mellom verdensdeler: jeg deler 12 land til 3 kontinentgrupper i min behandlingsgruppe: Afrika (N=6956), Asia (N=5095) og Midtøsten (N=5913).

Tabellen 1 viser fordelingen mellom landene før og etter implementeringen av programmet for denne gruppen av 12 land.

TABELL 1 ANTALL AV OBSERVASJONER FØR OG ETTER 2004 FOR HVERT LAND

	Kom i 2000-2003	Kom i 2005-2008	Totalt
Afrika	3425	3531	6956
<i>Eritrea</i>	105	1061	1166
<i>Etiopia</i>	416	469	885
<i>Kongo</i>	150	435	585
<i>Somalia</i>	2660	1477	4137
<i>Sudan</i>	94	89	183
Asia	2545	2550	5095
<i>Afghanistan</i>	1688	791	2479
<i>Myanmar</i>	119	973	1092
<i>Russland</i>	738	786	1524
<i>(Tsjetsjenia)</i>			
Midtøsten	3912	2001	5913
<i>Det Palestinske området</i>	155	487	632
<i>Irak</i>	2549	1208	3757
<i>Iran</i>	1127	249	1376
<i>Syria</i>	81	67	148

Jeg ser at sammensetningen av flyktninggruppen er ulik før og etter år 2004. Jeg observerer at totalt antall av flyktninger over tid for Afrika og Asia er nesten samme, mens nesten dobbel så mindre i perioden 2005-2008 for Midtøsten. Samtidig ser jeg også at sammensetningen inne verdensdelene varierer mye spesielt for afrikanske Eritrea og Somalia, Afghanistan og Myanmar i Asia eller Iran og Irak i Midtøsten. Dette er et potensielt problem med heterogenitet (forskjell i bakgrunn), som jeg kommer tilbake til senere.

TABELL 2 BEARBEIDET DATA FOR ANALYSE

	Totalt utvalg	Behandling	Kontroll
<i>Før avgrensningen</i>	200.910	42.930	157.980
<i>Avgrensningen kun for behandlingsgruppe (fodeland_todeling = 2)</i>	200.084	42.104	157.980
<i>Aldersavgrensning (18-55 år)</i>	175.002	28.862	146.140
<i>Avgrensning (ingen data om inntekt)</i>	162.468	25.241	137.227
<i>Avgrensning (år 2004)</i>	145.227	22.374	122.853
<i>Grunntall som er brukt i analysen: 96 land</i>	145.227	22.374	122.853
<i>Avgrensning fra 96 til 12 land for behandlingsgruppen</i>	140.817	17.964	122.853

6.2 VARIABELBESKRIVELSE

Utfallsvariabler i analysen er sysselsetting, inntekt og utdanning. Tabell 3 viser deskriptiv statistikk for utfallsvariablene for behandlings- og kontrollgruppe. Jeg ser både på gjennomsnitt av utfallene over 7 år og utviklingen over disse 7 årene. For å gjøre dette, deler jeg både kontrollgruppen og behandlingsgruppen inn i to tidsperioder: før introduksjonsprogrammet (2000-2003) og etter (2005-2008). Dette gjør det mulig å sammenligne utviklingen i sysselsetting, inntekt og utdanning for de to gruppene før og etter implementeringen av programmet. Innvandrings år for nordmenn er det innvandringsåret de er matchet til.

TABELL 3 DESKRIPTIV STATISTIKK FOR UTFALS VARIABLENE FOR KONTROLL- OG BEHANDLINGSGRUPPEN (96 LAND)

VARIABLER	BEHANDLINGSGRUPPE		KONTROLLGRUPPE	
	N = 22.374		N = 122.853	
	Mean	Std. Dev.	Mean	Std. Dev.
FØDSELSÅR	1972.866	8.806043	1972.72	8.877349
KJØNN	.3662734	.4817962	1.34411	.4750792
INNVANDRINGS ÅR	2003.783	2.781511	2003.542	2.858899
ALDER	30.91745	8.418671	30.82114	8.438109
INNTEKT ETTER 1 ÅR	62224.18	105531.6	333141.5	273626
INNTEKT ETTER 2 ÅR	94757.71	129600.5	353582.9	312328.7
INNTEKT ETTER 3 ÅR	128798.4	152872.1	370509.8	303392.7
INNTEKT ETTER 4 ÅR	160822.5	169730.9	394607.1	310958.6
INNTEKT ETTER 5 ÅR	188142.1	184470.9	419521.8	340979
INNTEKT ETTER 6 ÅR	206813.6	201102.1	441640.3	358374.8
INNTEKT ETTER 7 ÅR	216724.3	208681.4	461560.3	387560.8
SYSSELSETTING ETTER 1 ÅR	.3429874	.4747179	.880996	.3237946

SYSSELSETTING ETTER 2 ÅR	.4608027	.4984723	.8830147	.3214041
SYSSELSETTING ETTER 3 ÅR	.5556896	.4969001	.8862706	.3174836
SYSSELSETTING ETTER 4 ÅR	.6137034	.4869108	.88973	.3132273
SYSSELSETTING ETTER 5 ÅR	.652409	.4762159	.8937348	.308178
SYSSELSETTING ETTER 6 ÅR	.663985	.4723546	.8969989	.3039616
SYSSELSETTING ETTER 7 ÅR	.6610798	.4733533	.896486	.3046302
UTDANNING ETTER 1 ÅR	.1095021	.3122751	.169129	.3748673
UTDANNING ETTER 2 ÅR	.1614374	.3679421	.1513842	.3584244
UTDANNING ETTER 3 ÅR	.1818629	.3857401	.1334196	.3400291
UTDANNING ETTER 4 ÅR	.1622866	.3687217	.1151213	.3191696
UTDANNING ETTER 5 ÅR	.1487441	.355844	.0988498	.2984615
UTDANNING ETTER 6 ÅR	.131179	.3376036	.0859645	.2803128
UTDANNING ETTER 7 ÅR	.1149102	.3189206	.0746502	.2628271

Kontrollvariabler er alder og kjønn. Jeg ønsker å undersøke kjønns- og aldersfordelingen i utvalget mitt ved å dele både behandlingsgruppen og kontrollgruppen etter kjønn og alder. Jeg deler utvalget mitt til menn og kvinner og inn til fire aldersgrupper: år 18-25, 26-35, 36-45, 46-55 som jeg viser i tabellen nede:

TABELL 4 DESKRIPTIV STATISTIKK FOR KONTROLL- OG BEHANDLINGSGRUPPEN (96 LAND), KJØNNS- OG ALDERSFORDELING

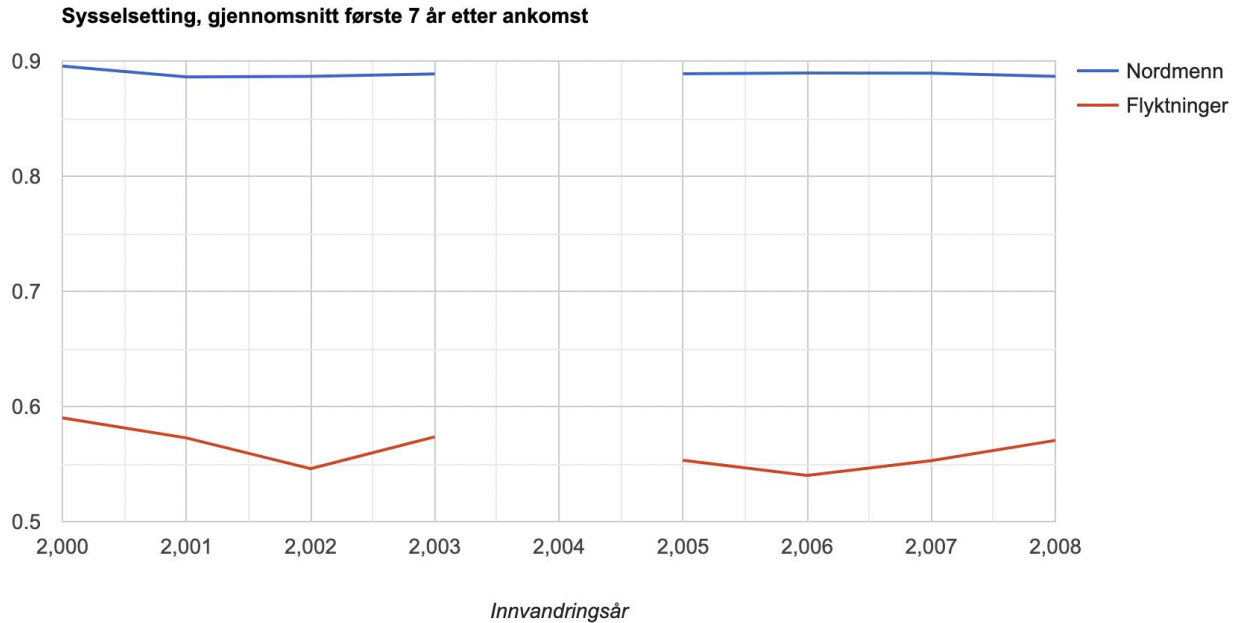
Kontrollgruppe	Før 2004		Etter 2004	
	Antall av observasjoner	Prosent av observasjoner	Antall av observasjoner	Prosent av observasjoner
<i>Menn 18-25 år</i>	15.143	21%	9.001	18%
<i>Menn 26-35 år</i>	22.355	31%	13.075	26%
<i>Menn 35-45 år</i>	9.616	13%	6.424	12%
<i>Menn 46-55 år</i>	2.966	4%	1.998	4%
<i>Kvinner 18-25 år</i>	6.873	9,5%	6.116	12%
<i>Kvinner 26-35 år</i>	9.082	12,5%	8.564	17%
<i>Kvinner 36-45 år</i>	4.365	6%	4.107	8%
<i>Kvinner 46-55 år</i>	1.634	3%	1.535	3%
Total:	72.034	100%	50.820	100%
Behandlingsgruppe				
<i>Menn 18-25 år</i>	2.480	20%	1.554	16%
<i>Menn 26-35 år</i>	3.681	30%	2.600	26%
<i>Menn 35-45 år</i>	1.682	13,5%	1.283	13%
<i>Menn 46-55 år</i>	516	4%	383	4%
<i>Kvinner 18-25 år</i>	1.292	10%	1.180	12%
<i>Kvinner 26-35 år</i>	1.751	14%	1.736	18%
<i>Kvinner 36-45 år</i>	818	6,5%	831	8,5%
<i>Kvinner 46-55 år</i>	280	2%	307	2,5%
Total:	12.500	100%	9.874	100%

Tabell 5 viser at alders- og kjønnsfordeling er nesten helt like slik jeg forventer ut fra måten kontrollgruppen er trukket.

TABELL 5 GJENNOMSNIITTSALDER OG KJØNNSFORDELING FOR BEHANDLINGS- OG KONTROLLGRUPPER

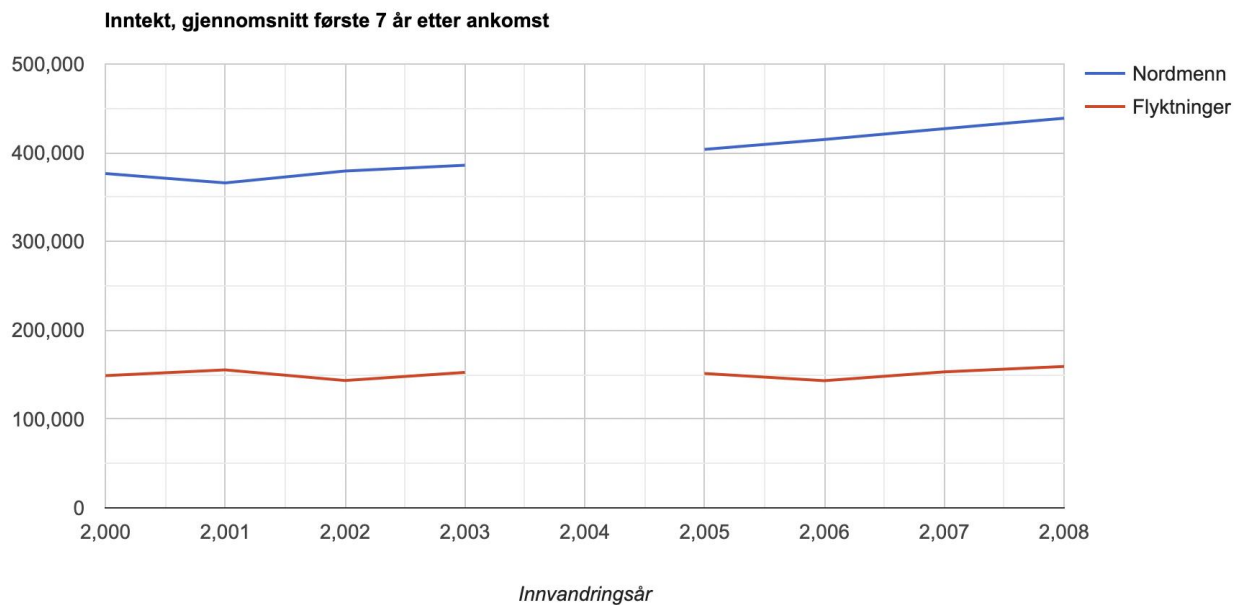
	Kontrollgruppe	Behandlingsgruppe (96 land)	Behandlingsgruppe (12 land)
Utvalg	122 853	22 374	17 964
Menn	80 578 / 65,5%	14 179 / 63,4%	11 721 / 65,2%
Kvinner	42 275 / 34,5%	8 195 / 36,6%	6 243 / 34,8%
Gjennomsnittsalder	30. 82 år	30.92 år	30. 67 år
Kjønnfordeling i % (menn/kvinner)	65.6/34.4	63.4/36.6	65,2/34.8

Den sentrale antagelsen i DID-analyse er felles trend for behandlings- og kontrollgruppe. Dette kan undersøkes ved visuell inspeksjon av dataene. Grafene nede viser trender i gjennomsnittsfall i løpet av 7 år for flyktninger som kom i årene 2000-2003 og 2005-2008. Kontrollgruppen er gjennomsnittene for nordmenn matchet til flyktninger i de enkelte årene. I utgangspunktet prøver jeg å sjekke i hvilken grad er felles trenden oppfylt: jeg ser på utviklingen år for år som ikke er samme måte som jeg deler i analysen. Det som jeg ser på videre i analysen er to datapunkter før og etter år 2004, det vil si at alle skal bli slått sammen til 2 grupper. Grafene av felles trenden er litt forskjellig fra de som kommer senere i del 6.3.

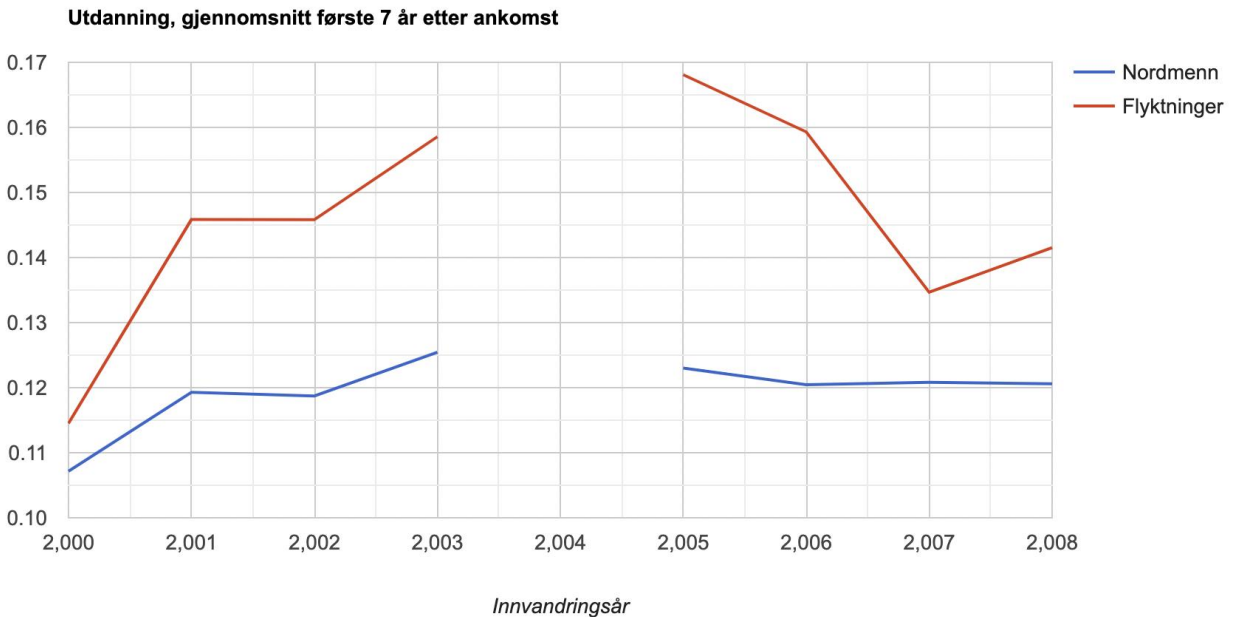
FIGUR 3 COMMON TREND FOR BEHANDLINGS- OG KONTROLLGRUPPE, SYSSELSETTING

Figur 3 viser at sysselsetting går nedover i den første perioden for begge grupper, hvor tendensen er sterkere for flyktninger. Etterpå går den litt opp for kontrollgruppen og økningen til år 2003 er kraftigere for behandlingsgruppen.

FIGUR 4 COMMON TREND FOR BEHANDLINGS- OG KONTROLLGRUPPE, INNTEKT

Inntekten er relativt stabil for flyktninger, mens går jevnt opp for nordmenn fra år 2001 på grunn av generellinntektsvekst, som også vedvarer etter år 2004.

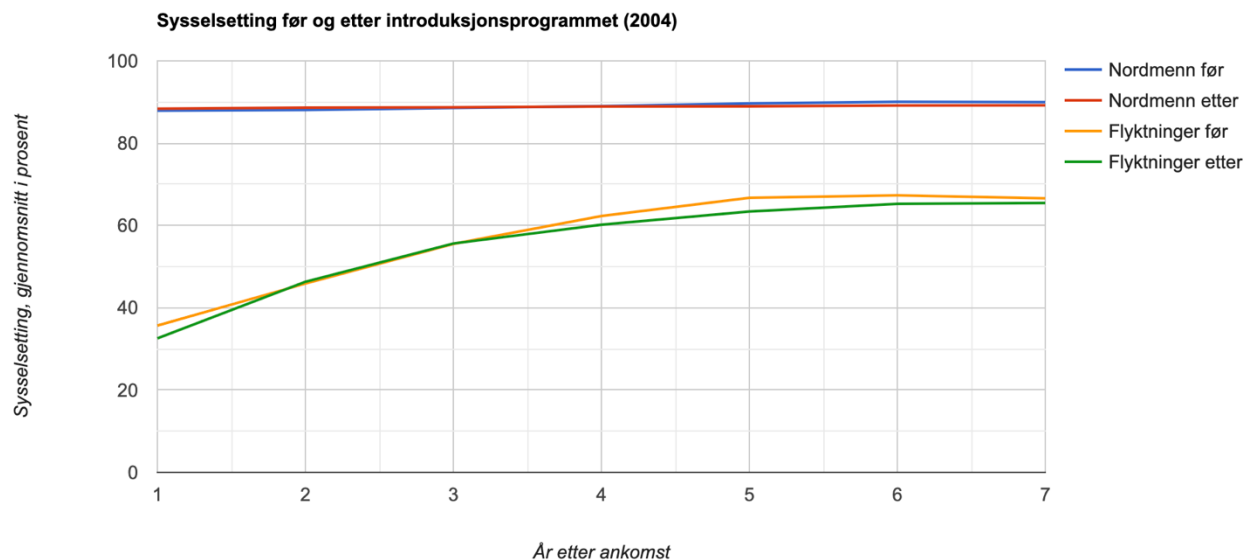

FIGUR 5 COMMON TREND FOR BEHANDLINGS- OG KONTROLLGRUPPE, UTDANNING

Grafen som viser andel i utdanning, viser at andelen øker mer over tid for flyktninger enn for nordmenn. I tidsperioden før introduksjonsprogrammet viser begge gruppene en oppadgående trend, men stigningen er brattere for behandlingsgruppen. Over en periode på fire år ser vi en økning på 4% i utdanningsandel blant flyktningene, sammenlignet med en litt mindre enn 2% økning blant nordmennene. Etter implementeringen av introduksjonsprogrammet observeres en nedgang på 3% i utdanningsnivået blant flyktningene i løpet av de første tre årene, men etterfølges av en oppgang. For nordmennene observeres det en forventet liten nedgang i utdanningsnivået i tilsvarende årene, men denne nedgangen er ikke så brå som den vi ser hos flyktningene.

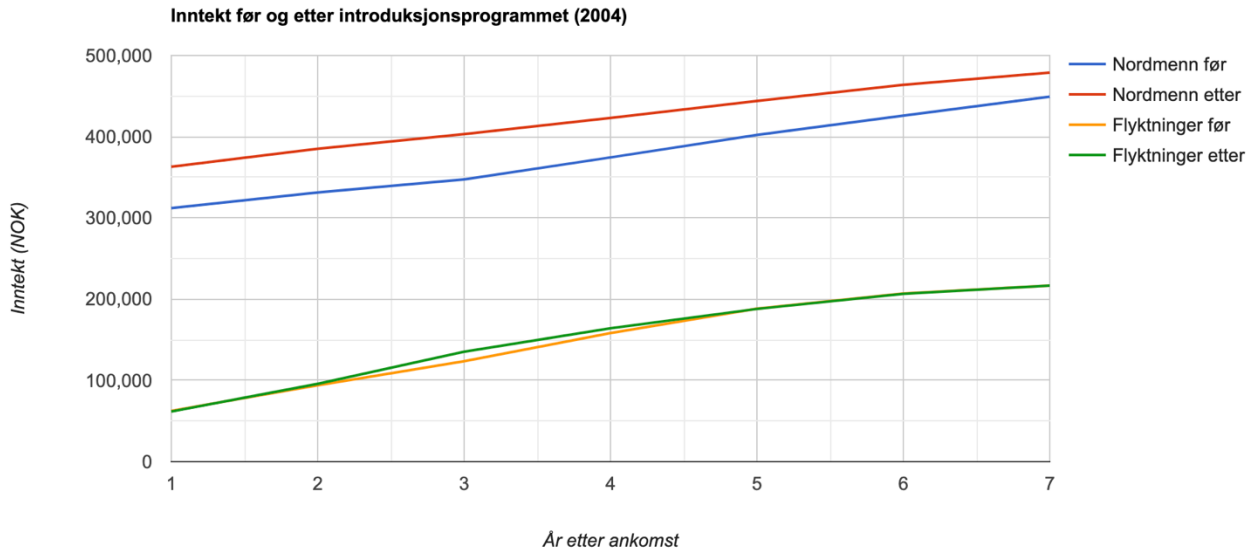
6.3 GRAFISK FRAMSTILLING FOR VARIABLENE

Nå kommer en grafisk framstilling av tidsutviklingen i utfallene. Forskjellen til felles trend figurene er som sagt at jeg ser på sysselsetting, inntekt og utdanning for fire kohorter: behandlings- og kontrollgruppene før og etter år 2004. Videre ser jeg på samme utfallene kun for flyktninger som jeg deler etter kjønn.

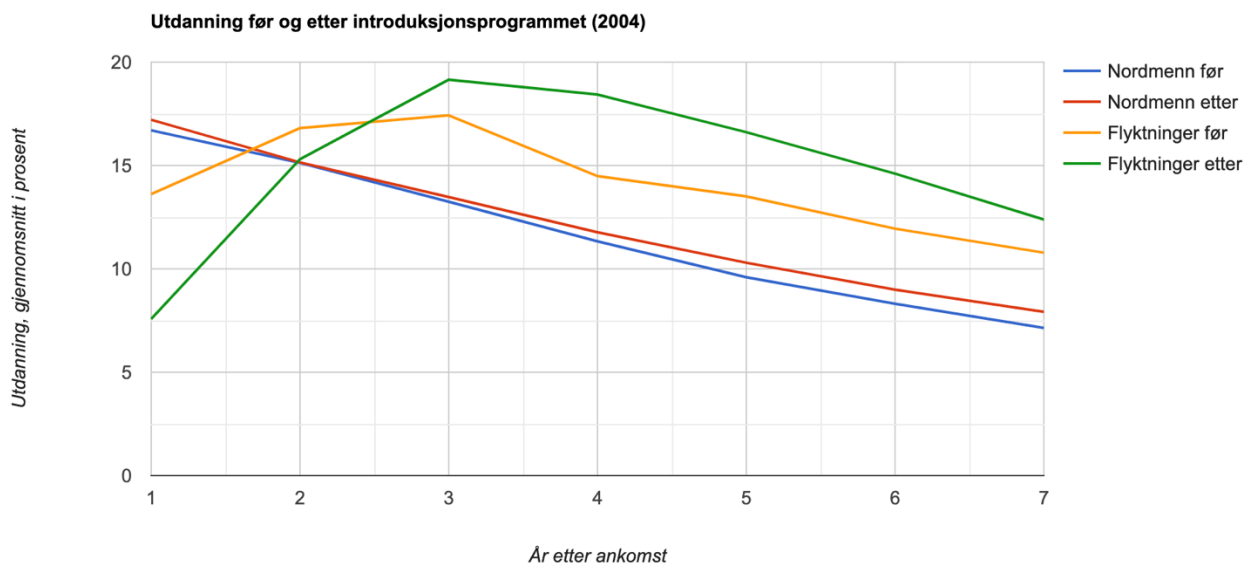
FIGUR 6 TIDSUTVIKLING I 7 ÅR: SYSSELSETTING

Figur 6 viser en jevn sysselsettings økning for flyktningene generelt. Gruppen av flyktninger før reformen ligger noe over gruppen etter, når det har gått 4 år etter innvandring. Nordmenn ligger stabilt høyt. Dette samsvarer med neste figur som viser inntektsutviklingen.

FIGUR 7 TIDSUTVIKLING I 7 ÅR: INNTEKT

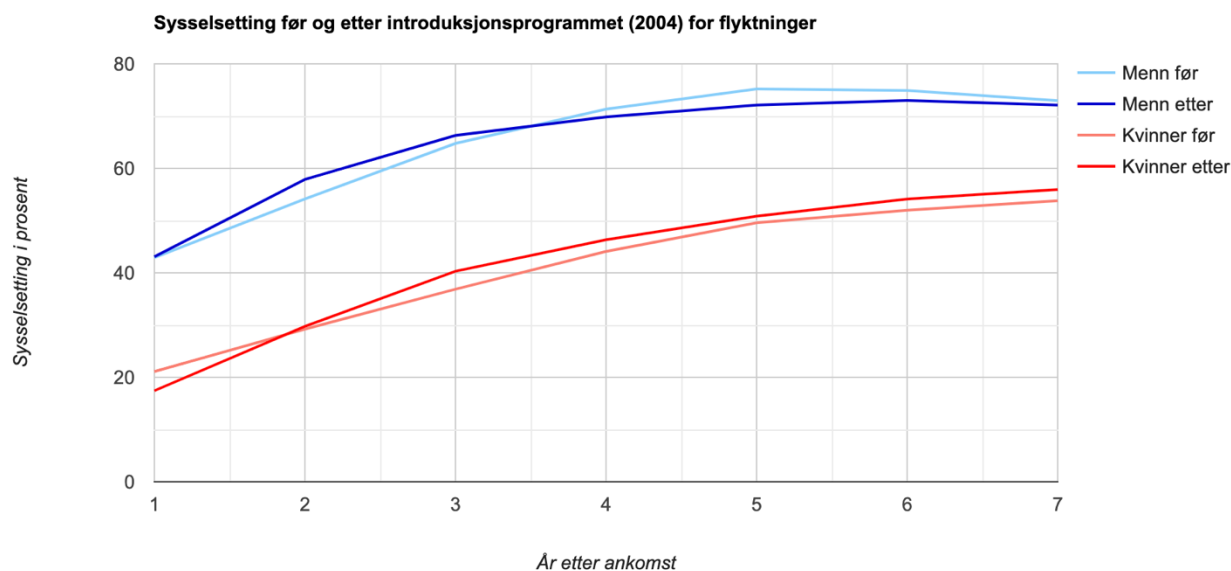
Figur 7 illustrerer inntektsutviklingen over en periode på syv år for både behandlingsgruppen og kontrollgruppen, målt i norske kroner. Helningene er ganske like. Det er også tydelig at det er en økning i inntekt for nordmenn, mens det er nesten ingen forskjell i inntekt før og etter introduksjonsprogrammet for flyktningene. Flyktningene starter med en betydelig lavere inntekt og etter to år kan man observere en liten økning i inntekt for de som kom i periode 2005-2008. Økning for nordmenn kommer antagelig av generell inntektsvekst.

FIGUR 8 TIDSUTVIKLING I 7 ÅR: UTDANNING

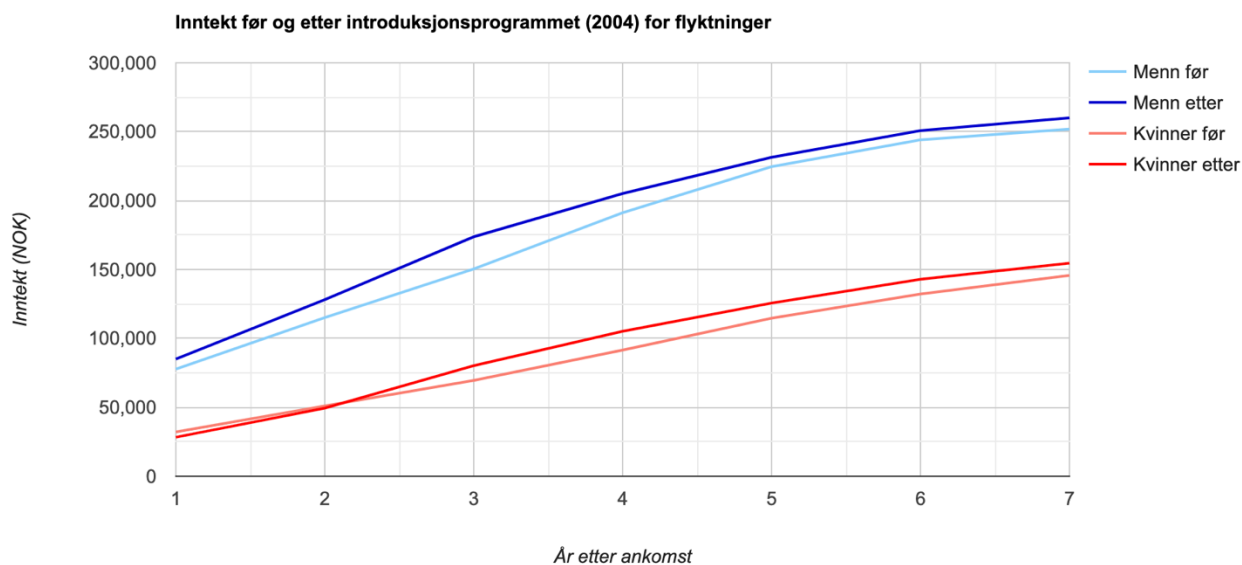
Figur 8 viser andel av utvalget som er i utdanning: det er en økning i utdanningsdeltakelsen blant flyktninger etter 1-3 år, spesielt etter innføringen av introduksjonsprogrammet. Deretter går utdanningsandelen gradvis ned. Den antagende tendensen hos norske gjenspeiler at færre er i utdanning da de blir eldre.

Videre vil jeg se på utvikling i sysselsatt, inntekt og utdanning for behandlingsgruppen fordelt etter kjønn:

FIGUR 9 KJØNSFORDELTE UTVIKLING I SYSSELSETTING FOR FLYKTNINGER FØR OG ETTER INTRODUKSJONSPROGRAMMET

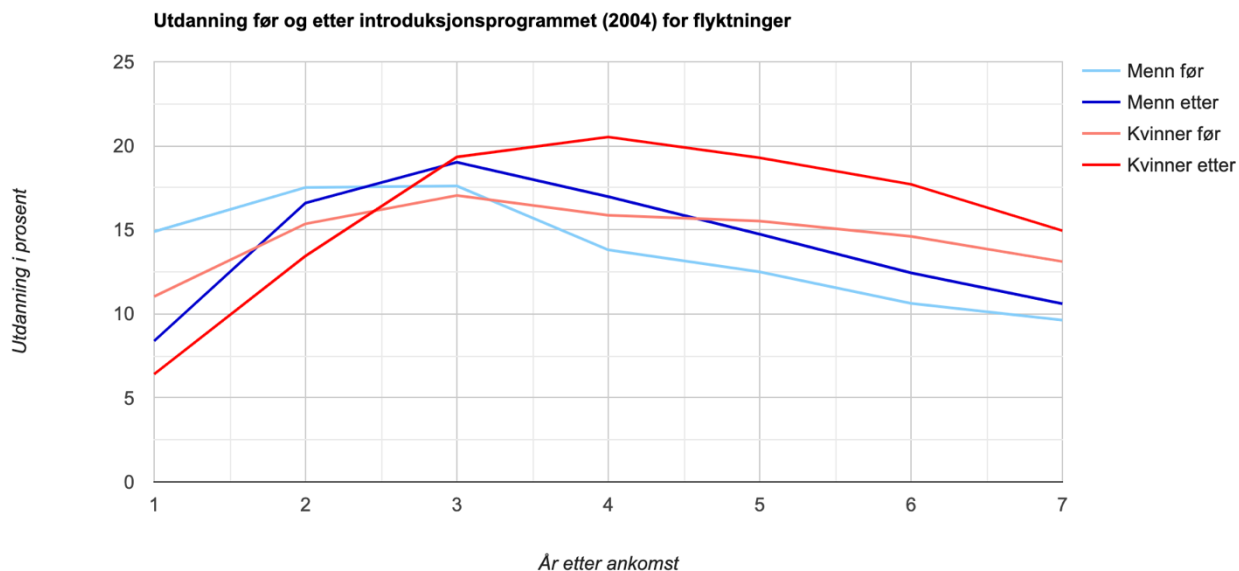
Kjønnssfordelt sysselsetting viser en generell økning for både menn og kvinner før og etter år 2004. Men for menn ser jeg økningen i periode opp til 3 år og så etter 3,5 år går helningen nedover. For kvinner ser jeg en betydelig økning i løpet av hele perioden etter innføringen av programmet.

FIGUR 10 KJØNSFORDELTE INNTEKTSUTVIKLING FOR FLYKTNINGER FØR OG ETTER INTRODUKSJONSPROGRAMMET

Denne grafen viser noe nytt. Figuren 7 visste meg en liten økning etter 2 år og videre ser de likt ut. Når jeg dele flyktninger til kjønn, ser jeg en betydelig økning både for menn og kvinner. Dette kan jeg forklare med en prosentvis kjønnsfordeling i gruppen før INTRO er 66,8% menn, mens i gruppen etter er andel menn som sunket til 58,9%. Menn tjener nesten dobbelt så mye enn kvinner, så derfor ser jeg ingen økning når jeg ser på samlet inntekt for flyktninger i figur 7, men jeg ser samtidig at både menn og kvinner tjente mer.

Videre ser jeg på kjønnsfordelt utviklingen i utdanning for behandlingsgruppe:

FIGUR 11 KJØNSFORDELT UTVIKLING I UTDANNING FOR FLYKTNINGER FØR OG ETTER INTRODUKSJONSPROGRAMMET

I figur 11 andelen kvinner i utdanning øker noe mer for kvinner enn for menn etter innføringen av introduksjonsprogrammet. Flere kvinner deltok i utdanning, og de fortsatte i flere år. Grafen viser at toppunktet for kvinner var etter 4 år, mens toppunktet for menn var etter 3 år. Deretter går helningene gradvis ned.

7. DID-RESULTATER OG DISKUSJON

7.1 GJENNOMSNIITSEFFEKTEN

Grafene i forrige avsnittet tyder på at sysselsettingen går litt opp for flyktninger. Inntekten for nordmenn ligger klart over, mens for flyktninger går den generelt ned. Men når jeg kjønnsfordelte inntekten for flyktninger, fant jeg ut at både kvinner og menn tjente mer etter år 2004. Utdanning går kraftig opp for flyktninger i første perioden og så ned. For å kunne si noe mer presist om det er noen effekt av introduksjonsprogrammet gjennomfører jeg nå DID-analyse der jeg også kontrollerer for alder og kjønn. I analysen min estimerer jeg effekten av introduksjonsprogrammet på sysselsetting samt med inntekt på log form og videre med utdanning ved å kjøre en DID analyse. Grunnmodellen for regresjon for alle 3 utfallsvariabler er:

$$Y_{it} = \alpha + \beta_1 * \text{flyktning} + \beta_2 * \text{etter_intro} + \beta_3 * \text{flyktning} * \text{etter_intro} + \beta_4 * \text{kjoenn} + \beta_5 * \text{alder18-25} + \beta_6 * \text{alder26-35} + \beta_7 * \text{alder36-45} + \beta_8 * \text{alder46-55} + \beta_9 * \text{innaar=2001} + \beta_{10} * \text{innaar=2002} + \beta_{11} * \text{innaar=2003} + \beta_{12} * \text{innaar=2005} + \beta_{13} * \text{innaar=2006} + \beta_{14} * \text{innaar=2007} + \beta_{15} * \text{innaar=2008} + \epsilon_{it}$$

Først viser jeg gjennomsnitteffekt over 7 år for 96 land etter avgrensninger. Grunnen mangel på data som faktisk deltok i programmet kommer jeg til å se på det samme for 12 land. Det blir mange resultater, derfor velger jeg først å vise hovedregresjonen i tabeller 6 og 7. For å visualisere resultatene videre på bedre måte fremstår resten av resultatene grafisk. Her ser jeg på dynamikken over tid for 96 land og så på 12 land. Deretter deles disse 12 landene til 3 verdensdeler hvor flyktninger kommer fra: Afrika, Asia og Midtøsten. Tabellene som tilhører grafene med informasjon om koeffisienten β_3 av «etter flyktning og intro», t-verdi og N - antall av observasjoner, står i appendiksen: tabeller A1, A2 og A3.

Når jeg estimerer etter kjønn eller aldersgruppe dropper jeg variablene for kjønn og aldersgruppe. Dummyvariabler for innvandringsår er med i alle regresjoner. Jeg bruker logaritmen av inntekten som utfallsvariabel i regresjonsmodellen. Dette lar meg tolke resultatene som prosentendringer, ettersom endringene i inntekt vil være proporsjonale med endringene i logaritmen av inntekten. For eksempel, hvis koeffisienten for interaksjonen mellom introduksjonsprogrammet og tiden etter programmet er 0,03, kan jeg tolke dette som en 3%

økning i inntekt blant deltakerne i introduksjonsprogrammet sammenlignet med kontrollgruppen. Ved å ta logaritmen av inntekten kan jeg også redusere skjevheten i inntektsfordelingen, som kan påvirke resultatene av analysen.

TABELL 6 GJENNOMSNIITSEFFEKT OVER 7 ÅR PÅ SYSSELSETTING, INNTEKT PÅ LOG FORM OG UTDANNING, 96 LAND

	SYSSELSETTING			INNTEKT			UTDANNING		
	N=145.227, R ² =0.1735			N= 139,693, R ² =0.2199			N=145.227, R ² =0.1663		
	Koeffisient	t-verdi	St.feil	Koeffisient	t-verdi	St.feil	Koeffisient	t-verdi	St.feil
Constant	.895	450.63	.002	12.2843	-.0002	.0068	.2309	154.2	.0015
Flyktning	-.317	-121.14	.0026	-1.0385	-111.25	.0093	.0236	11.96	.002
Etter_intro	-.0004	-.15	.0027	.1925	20.78	.0141	.01	4.98	.002
Effekt	-.0161	-4.09	.004	-.1363	-9.64		.0073	2.45	.002
Kjønn									
Kvinner	-.0636	-42.32	.0015	-.4163	-79.58	.0052	.0337	29.71	.0011
Aldersgrupper									
18-25 (ref)									
26-35	.0362	21.56	.0017	.4726	81.50	.0058	-.1746	-137.62	.0013
36-45	.0194	9.49	.002	.5365	75.76	.007	-.2076	-134.83	.0015
46-55	-.046	-15.15	.003	.4059	37.49	.0108	-.2336	-101.92	.0023
Innvandringsår									
2001	.0006	.24	.0027	.0281	3.04	.0092	.0123	6.14	.002
2002	-.0068	-2.67	.0026	.0394	4.45	.0089	.0096	4.97	.0019
2003	-.0006	-0.25	.0024	.0862	10.21	.0084	.0093	5.04	.0018
2005	.0071	2.28	.0031	-.0303	-2.80	.0108	.0058	2.46	.0024
2006	.0056	1.69	.0033	-.0153	-1.33	.0114	.0007	0.29	.0025
2007	.0034	1.19	.0028	-.0002	-0.02	.0099	-.0033	-1.54	.0021
2008	0 (omitted)								

*p < 0.1, **p < 0.05, ***p < 0.01

TABELL 7 GJENNOMSNIITSEFFEKT OVER 7 ÅR PÅ SYSSELSETTING, INNTEKT PÅ LOG FORM OG UTDANNING, 12 LAND

	SYSSELSETTING			INNTEKT			UTDANNING		
	N=140.817, R ² =0.1668			N=135.668, R ² =0.2158			N=140.817, R ² =0.1698		
	Koeffisient	t-verdi	St.feil	Koeffisient	t-verdi	St.feil	Koeffisient	t-verdi	St.feil
Constant	.893	449.98	.002	12.2786	1789.04	.0069	.2328	154.97	.0015
Flyktning	-.3389	-118.18	.0029	-1.1064	-107.2	.0103	.0176	8.1	.0022
Etter_intro	-.0009	-0.35	.0027	.1931	20.81	.0093	.01	4.93	.002
Effekt	-.0057	-1.34	.0043	-.1119	-7.24	.0155	.0069	2.13	.0033
Kjønn									
Kvinner	-.0603	-39.86	.0015	-.4168	-78.77	.0053	.0339	29.61	.0011
Aldersgrupper									
18-25 (ref)									
26-35	.0371	21.98	.0017	.4813	82.34	.0058	-.1766	-138.13	.0013
36-45	.0196	9.53	.0021	.5449	76.19	.0072	-.2094	-134.64	.0016
46-55	-.038	-12.37	.0031	.4263	38.97	.0109	-.2348	-101.06	.0023
Innvandringsår									
2001	-.0044	-1.64	.0027	.0157	1.68	.0093	.0138	6.79	.002
2002	-.0067	-2.63	.0026	.0397	4.45	.0089	.0080	4.13	.0019
2003	.0016	0.65	.0025	.0919	10.81	.0085	.0067	3.63	.0019
2005	.0059	1.89	.0031	-.0349	-3.2	.0109	.0042	1.78	.0024
2006	.005	1.51	.0033	-.0184	-1.59	.0116	-.0009	-.38	.0025
2007	.0039	1.38	.0028	-.00003	-0.00	.0099	-.0032	-1.51	.0022
2008	0 (omitted)								

*p < 0.1, **p < 0.05, ***p < 0.01

Effektene for alle (96) land er: nedgang i sysselsetting er -1,61% og i inntekt er -13,63%.

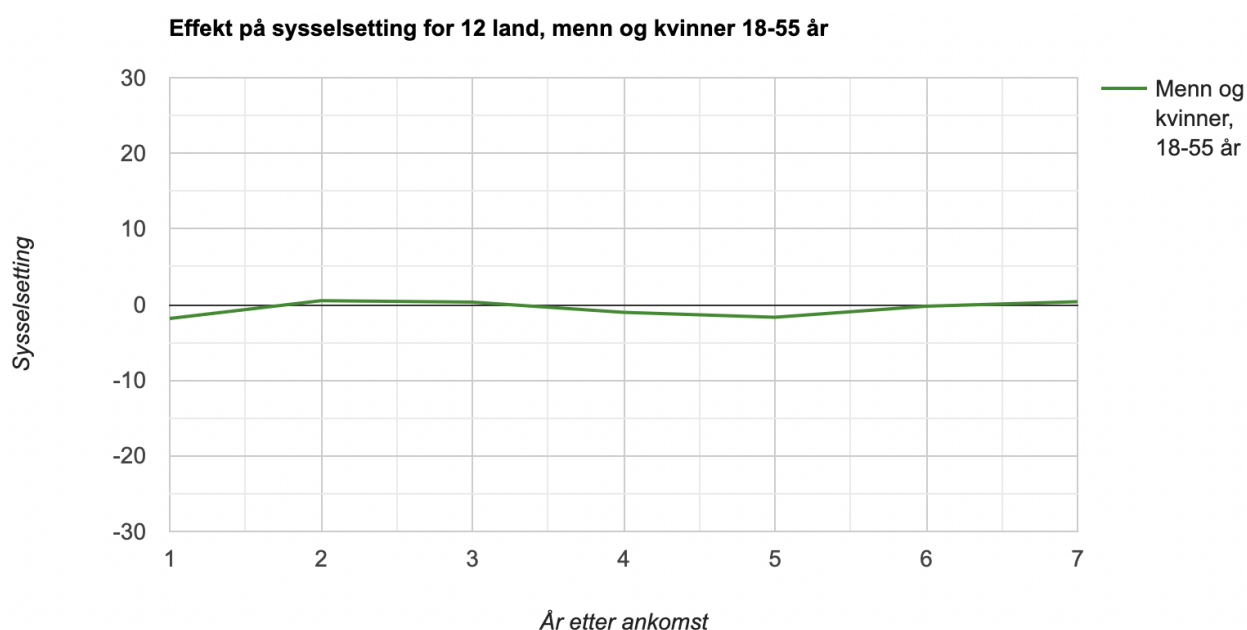
Utdanning gikk litt opp med 0,73%. Effektene for 12 land har samme mønstrene med -0,57% og -11,19% nedgang i sysselsetting og inntekt og pluss 0,69% oppgang i utdanning. Alle disse koeffisientene signifikante.

Dette er gjennomsnittstall over årene. Nå har jeg satt på hovedbilde og vil videre se på dynamikken over tid. Jeg ser nærmere på de 12 landene. Hensikten med å fokusere på disse, er som før sagt større sannsynligheten at disse flyktningene faktisk deltok i introduksjonsprogrammet.

7.2. EFFEKT PÅ SYSSELSETTING, INNTEKT OG UTDANNING I 7 ÅR ETTER INNVANDRING FOR 12 LAND

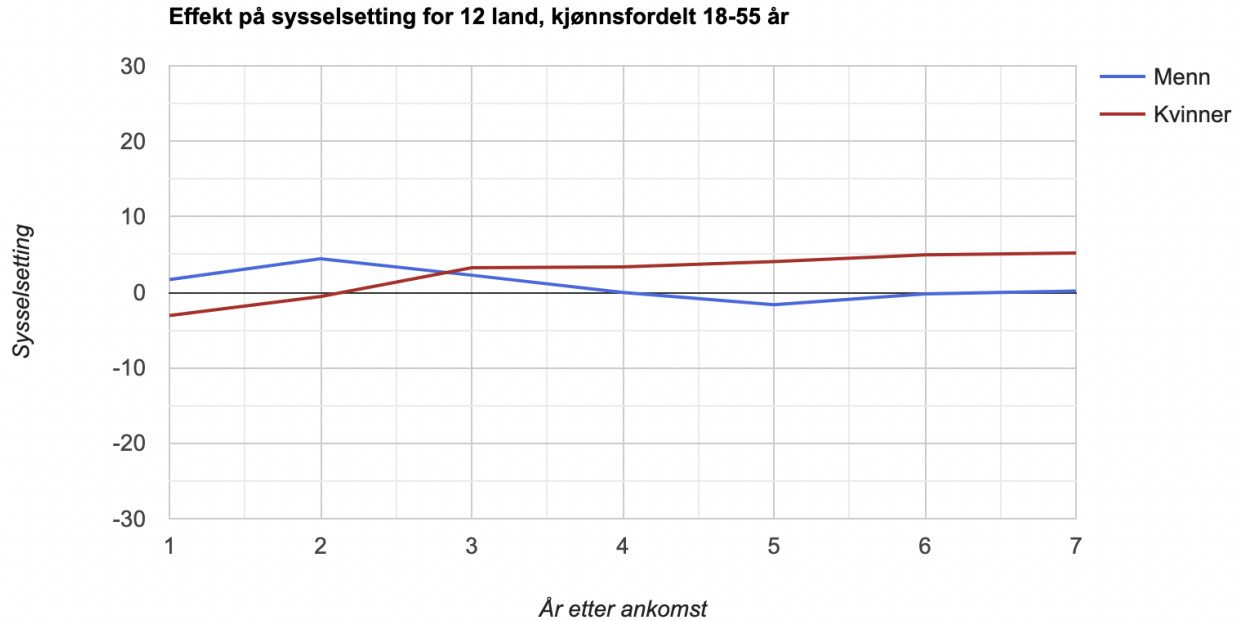
7.2.1 EFFEKT PÅ SYSSELSETTING FOR 12 LAND

Figurene 12, 15 og 18 i dette avsnittet er en grafisk framstilling av tabellene A2, A3 og A4 som står i appendiksen. Alle disse koeffisientene er signifikante bortsett gjennomsnitt over årene på sysselsetting og utdanning. Jeg har valgt å bruke samme skala for alle figurene, da blir det sammenklemt. Inntekt på log form tolkes som prosentvisendring, sammen med sysselsetting og utdanning. Figurene viser tidsutviklingen i løpet av 7 år og samsvarer til figurer i avsnitt 5.

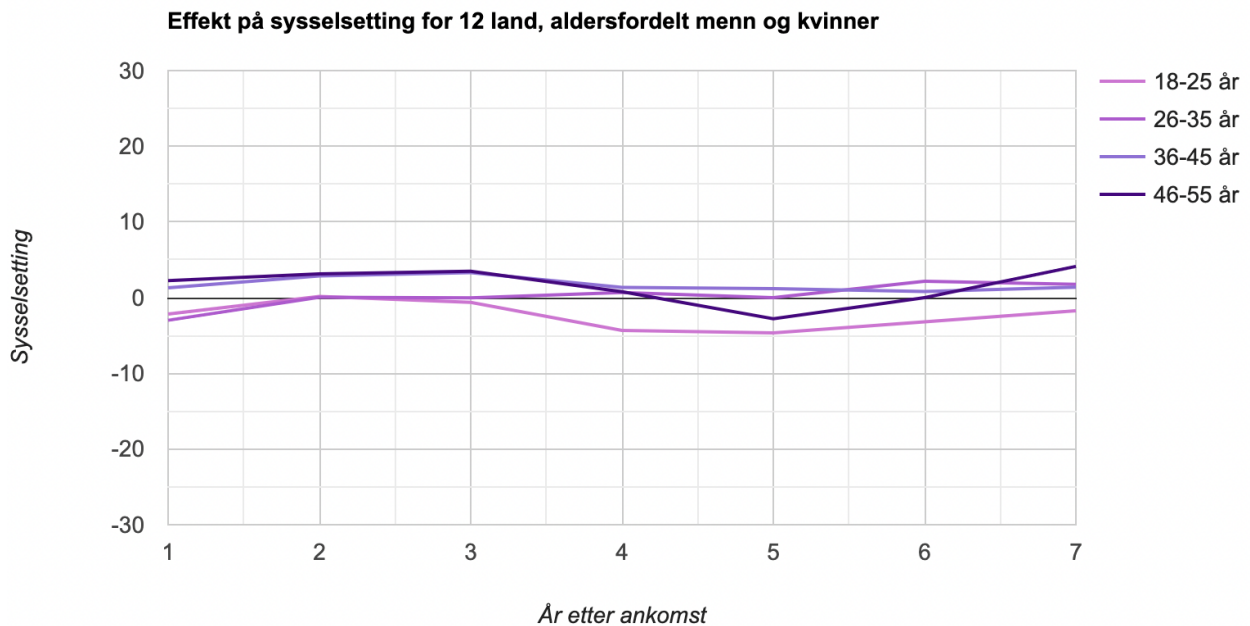
FIGUR 12 DID-ANALYSE: EFFEKT PÅ SYSSELSETTING FOR 12 LAND

Figur 12 illustrerer dynamikken i sysselsetting for tolv land over syv år som er signifikant og svak negativ. Dette stemmer med resultater på gjennomsnittstall $-0,57\%$ i tabell 7. Jeg observerer en positiv effekt på sysselsettingen i løpet av de første to årene, etterfulgt av en negativ til det femte året. Etter dette kan jeg observere en liten oppgang igjen. Fluktusjonene er ikke markante, med en variasjon på 3% fra en nedgang på 2% i begynnelsen til en oppgang på 1% i den mest gunstige perioden.

FIGUR 13 DID-ANALYSE: EFFEKT PÅ KJØNSFORDELTE SYSSELSETTING FOR 12 LAND

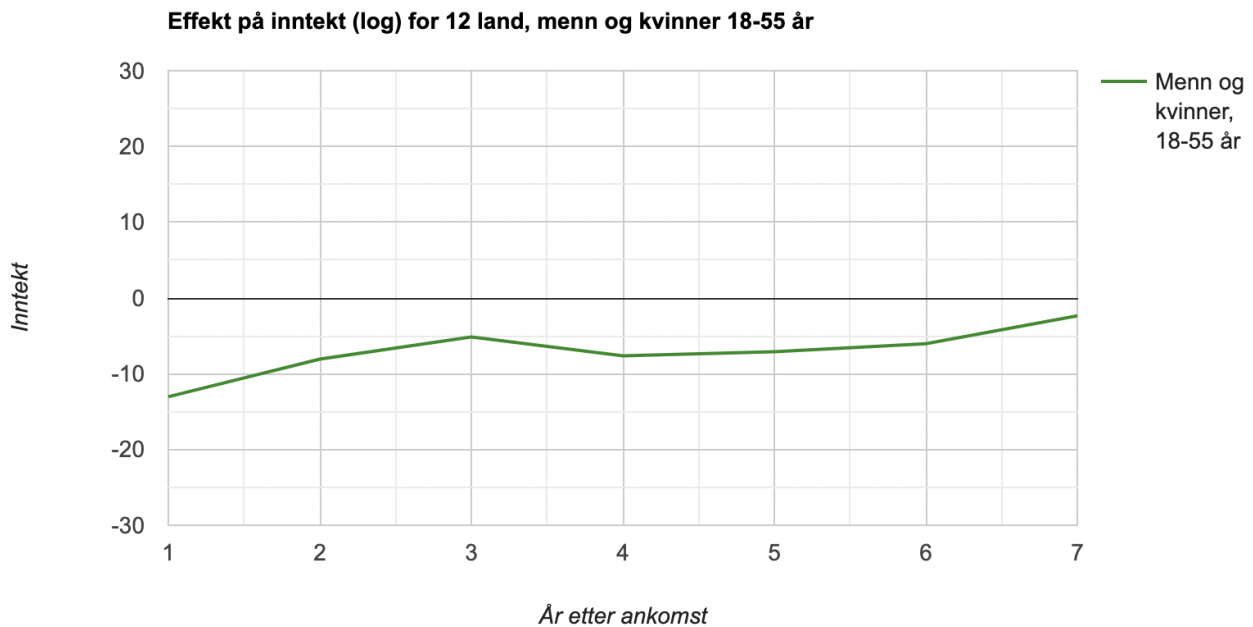
Figur 13 presenterer en kjønnsdelt fremstilling av effekten på sysselsettingen. Gjennomsnitseffekten over syv år er signifikant og positiv (2.45%) for kvinner, med dette henviser jeg til tabellen A5 i appendiksen. For menn ser jeg en svak positiv effekt, som er også signifikant. Mennenes trendlinje gjenspeiler figur 11 ved å vise en bølgeformet utvikling, med perioder av både oppgang og nedgang. Dette kan være at effekten av introduksjonsprogrammet går på kjønn og jeg tar dette funnet videre til diskusjonen.

FIGUR 14 DID-ANALYSE: EFFEKT PÅ ALDERSFORDELTE SYSSELSETTING FOR 12 LAND

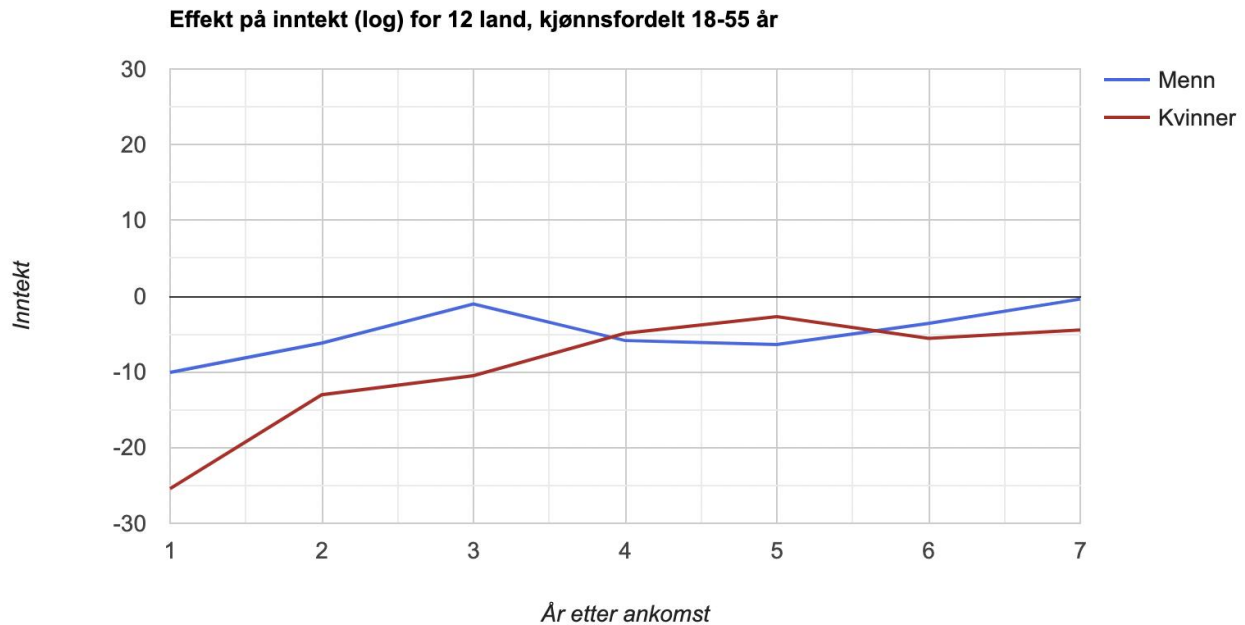
Figur 14 presenterer sysselsettingen fordelt på fire aldersgrupper i de samme tolv landene hvor jeg observerer et klart bilde at effekten først går opp og så ned og så opp igjen som bølge. Ikke alt er signifikant her. Aldersgruppen 36-45 år viser den mest positive effekten gjennom alle de syv årene som er signifikant og er 1.74% og mens negativ og signifikant effekt har de unge 18-25 år som har -2.36%.

7.2.2 EFFEKT PÅ INNTEKT (LOG) FOR 12 LAND

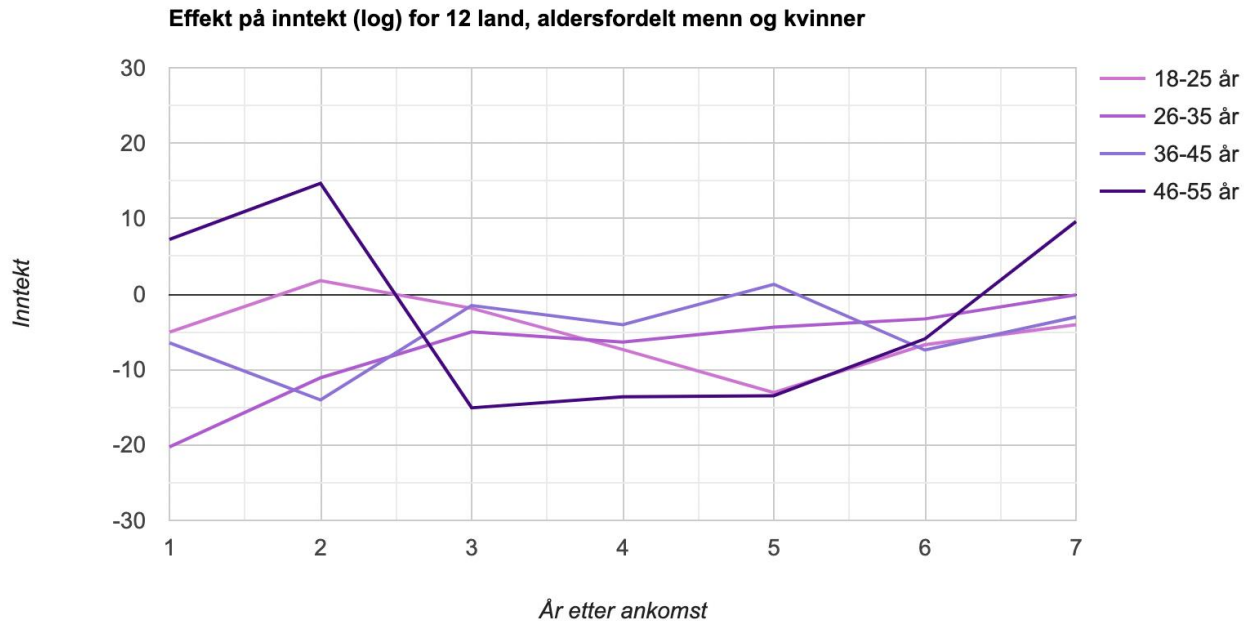
FIGUR 15 DID-ANALYSE: EFFEKT PÅ INNTEKT PÅ LOG FORM FOR 12 LAND

Figur 15 gir en illustrasjon av endringene i effekten på inntekt over tid for tolv land, vist på en log form. Her observerer jeg en klar negativ effekt som stemmer med tabellen 7: -11,19%, men samtidig ser jeg at den blir mindre negativ over tid. I løpet av de første tre årene ser jeg en markert oppgang i inntektene. Denne bratte stigningen dempes litt ved år fire. Videre fra år fire til syv viser grafen en fortsatt, men mer moderat oppgang.

FIGUR 16 DID-ANALYSE: EFFEKT PÅ KJØNNSFORDELT INNTEKT PÅ LOG FORM FOR 12 LAND

Figur 16 fremviser en kjønnsfordelt analyse av effekten på inntektsendringer over en syvårsperiode, hvor både menn og kvinner opplever en generell negativ effekt på i inntekt, men det er en merkbar forbedring over tid. Her henviser jeg til tabell A7 som viser gjennomsnittstallene som er negative og signifikante: -8.59% for menn og -6.81% for kvinner. Her vil jeg også komme tilbake til figuren 10, hvor inntektsutviklingen var bedre for begge kjønn etter programmet. Men denne figuren gir differansen på inntekt kun for flyktninger og det er ikke sammenligning med nordmenn. Det går likevel an å få en negativ DID effekt hvis positiv endring for flyktninger var mindre enn for nordmenn. Dette er et paradoks i hele analyse, som jeg kommer til å diskutere i drøftingen.

FIGUR 17 DID-ANALYSE: EFFEKT PÅ ALDERSFORDELT INNTEKT PÅ LOG FORM FOR 12 LAND

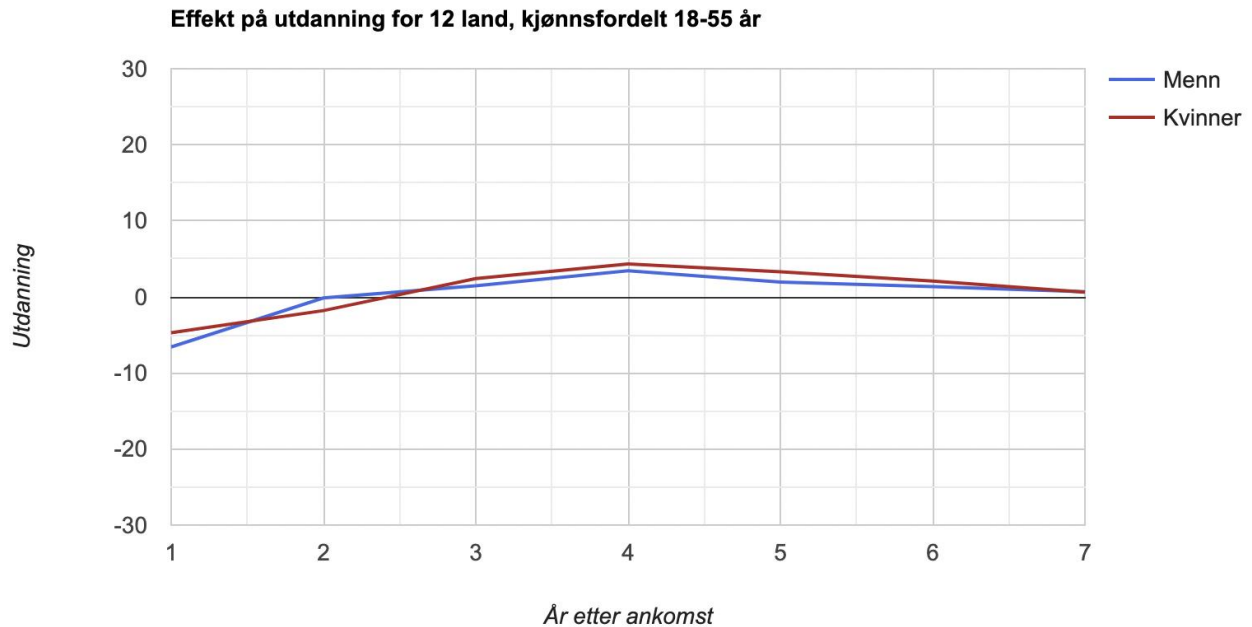
Figur 17 gir en innsikt i aldersfordelte effekten på inntekt på log form over syv år. Koeffisienten kan tolkes som prosent. Her kan jeg si at det er vanskelig å se noe klart mønstrer bortsett fra at effekten er hovedsakelig negativ og signifikant bortsett fra gruppe 46-55 år. Den eneste gruppen som har en positiv effekt som er også signifikant er aldersgruppe 26-35 år: 8.53% (se tabell A6)

7.2.3 EFFEKT PÅ UTDANNING FOR 12 LAND

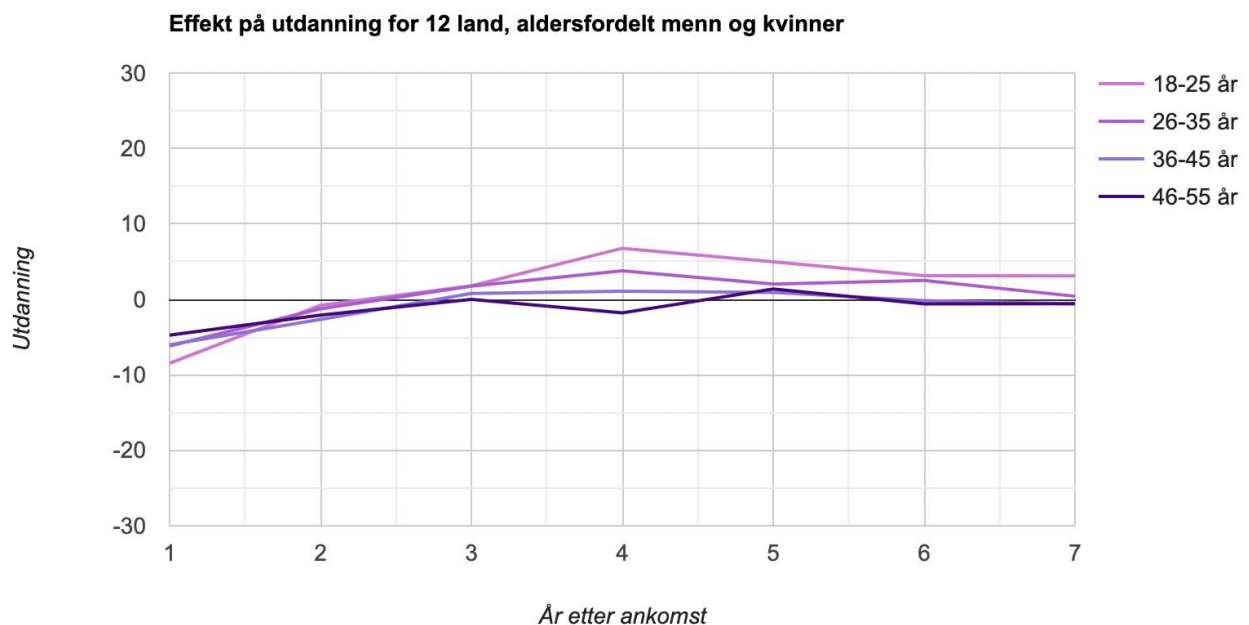
FIGUR 18 DID-ANALYSE: EFFEKT PÅ UTDANNING FOR 12 LAND

Figur 18 illustrerer en positiv effekt på utdanning over en syvårsperiode for de tolv undersøkte landene. Gjennomsnittseffekten fra tabell 7 er også positiv og 0,69%. Alle koeffisientene er signifikante. Utdanningseffekten begynner fra et negativt punkt på -6% og viser en markant økning i denne effekten i løpet av de første fire årene, der helningen stiger til 4%. Etter det fjerde året ser jeg en gradvis nedgang i denne effekten. Likevel er tendensen fremdeles positiv, og ved slutten av det syvende året er effekten på utdanning fortsatt på plussiden, med en verdi på +1%.

FIGUR 19 DID-ANALYSE: EFFEKT PÅ KJØNSFORDELT UTDANNING FOR 12 LAND

Figur 19 gir en kjønnsfordelt analyse av utdanningseffekten over en syvårsperiode, noe som speiler den generelle trenden vi observerte i Figur 17. Både kvinner og menn opplever en positiv effekt på utdanning, med toppen på rundt 5% for kvinner og litt lavere for menn på det fjerde året. Gjennomsnittstalene i tabellen A9 er positive, men ikke signifikante.

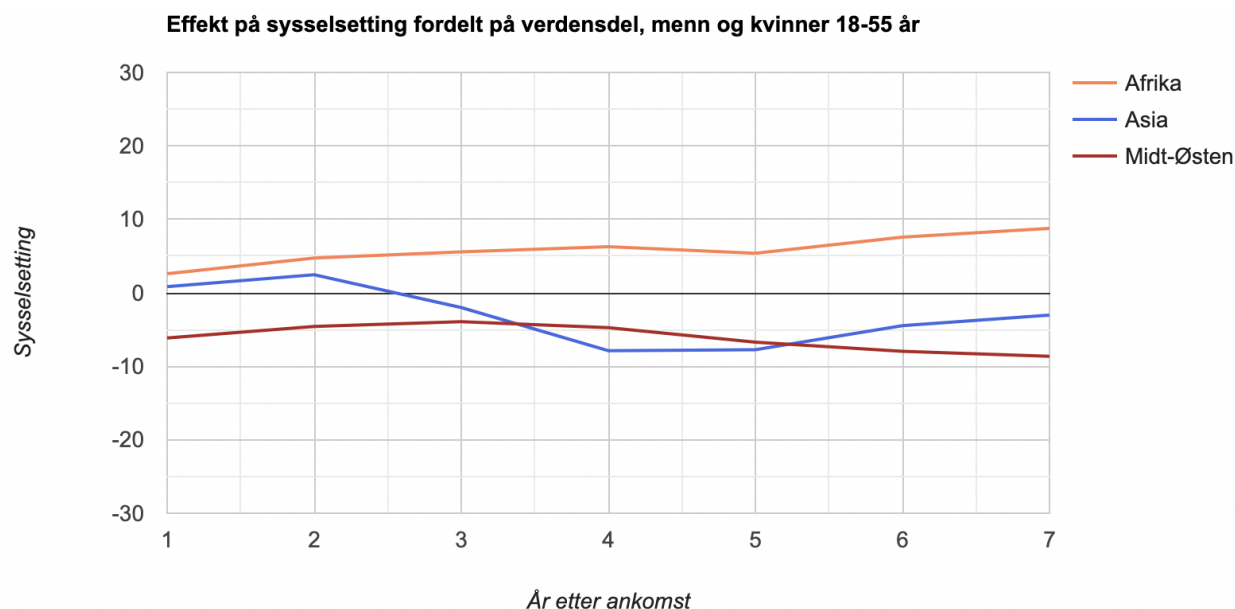

FIGUR 20 DID-ANALYSE: EFFEKT PÅ ALDERSFORDELT UTDANNING FOR 12 LAND

Figur 20 gir en aldersfordelt analyse av effekten på utdanning over syv år. Jeg ser at den positive effekten på utdanning drives av de yngste aldersgruppene 18-35 år, gjennomsnittskoeffisientene for dem er positive, men er ikke signifikante for gruppen 26-35 år, se tabell A8. Jeg observerer også en svak negativ signifikant effekt for de eldre gruppene. Samtidig ser jeg en betydelig forskjell i vekten i aldersgrupper, som kan forklare en positiv generelleffekt på utdanning. Dette tar jeg videre til diskusjonen.

7.3. EFFEKT PÅ SYSSELSETTING, INNTEKT OG UTDANNING I 7 ÅR FOR FLYKTNINGER FRA AFRIKA, ASIA OG MIDTØSTEN

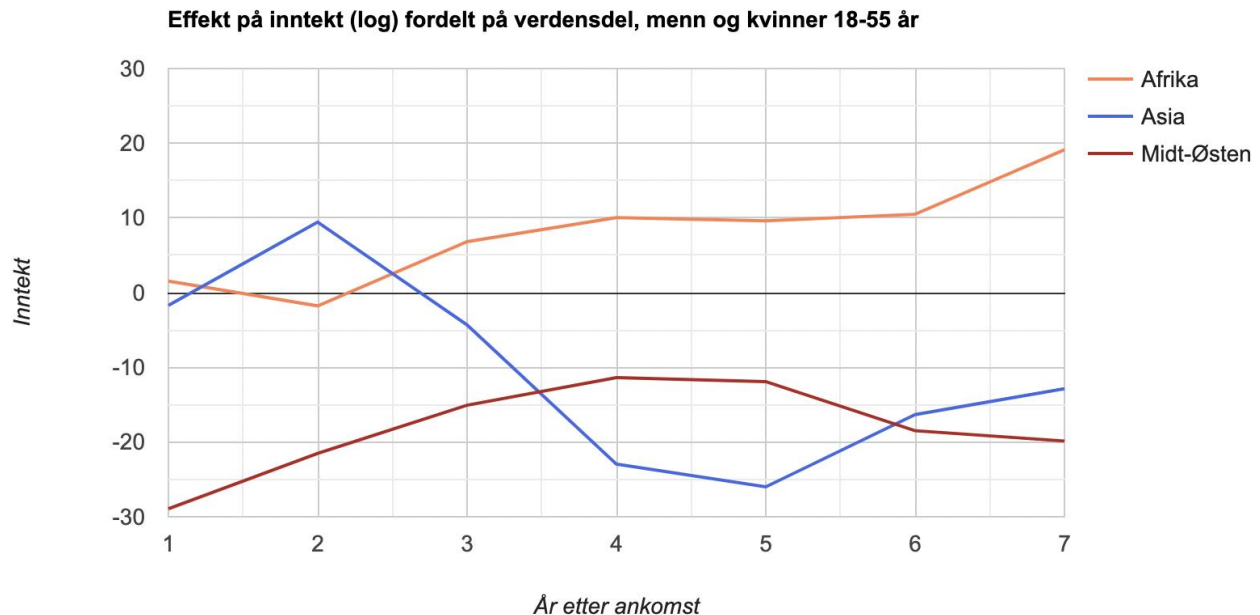
Jeg ser nå på forskjeller etter flyktnings landbakgrunn, grupper i Afrika, Asia, Midtøsten. Jeg ser at afrikanene ha bedre effekt av introduksjonsprogrammet på alle utfallene: sysselsetting, inntekt og utdanning. De som kom fra Asia og Midtøsten har dårligere effekt. alle koeffisientene er signifikante bortsett fra Asia på utdanning. Jeg har også kjørt DID-analyse på kjønn og alder for 3 regionene, men der er der mye som er ikke signifikant, se tabellene A11-12, A14-15 og A17-18. Tabellene fra A10, A13 og A16 i appendiksen svarer til figurene nede:

FIGUR 21 DID-ANALYSE: EFFEKT PÅ SYSSELSETTING FOR 3 VERDENSDELER

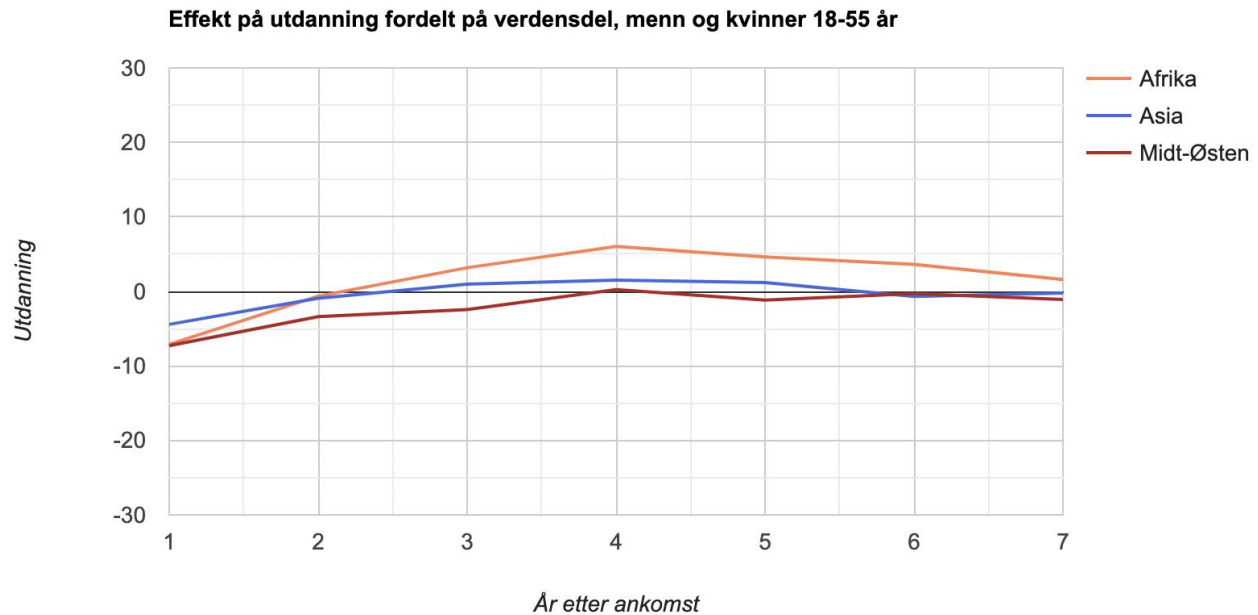
Figur 21 gir en DID-analyse av sysselsettingseffekten over syvårsperiode. Afrika viser en positiv effekt på sysselsetting gjennom hele den syvårige perioden, startende fra et utgangspunkt på

+3%. Dette antyder en jevn forbedring i effekten på sysselsettingen for flyktninger som kommer fra denne regionen over tid. Midtøsten har en konsistent negativ effekt over tid. For flyktninger fra Asia er også effekten negativ fra andre år.

FIGUR 22 DID-ANALYSE: EFFEKT PÅ INNTEKT FOR 3 VERDENSDELER

Figur 22 gir effekten på inntekt, som ser ut til å samsvare med sysselsettingseffekten observert i Figur 21. Afrika har en betydelig positiv effekt etter andre år, men Asia motsatt har en sterk negativ effekt i samme periode. Som nevnt observerte jeg en betydelig forskjell i sammensetningen før og etter innføringen av programmet av den Asia-gruppen (ref. til tabell 1) For disse landene som Irak og Iran ser jeg en veldig stor reduksjon i ankomsttall etter år 2004. Dette kan være en tankegang at figurene ser sånn ut. Jeg kommer til dette igjen i drøftingsdelen. Jeg ser også en stor negativ effekt for Midtøsten.

FIGUR 23 DID-ANALYSE: EFFEKT PÅ UTDANNING FOR 3 VERDENSDELER

Figur 23 presenterer effekten på utdanning og samsvarer med den generelle trenden jeg så i figur 17 for de tolv landene samlet: alle regionene viser en økning i utdanningseffekten opp til det fjerde året. Dette antyder en positiv effekt på utdanningen på tvers av alle regioner i denne perioden. Etter det fjerde året observerer jeg en gradvis nedgang i utdanningseffekten. Afrikanere igjen opplever bedre resultater enn de andre to regionene.

DID-analyse på 3 verdensdeler viser at afrikanere har mer positiv effekt, mens asiaterne og flyktninger fra Midtøsten bidrar at generell effekten er negativ. Som jeg nevnt før, er min behandlingsgruppe heterogen og sammensetningen av landgruppene endrer seg før og etter introduksjonsprogrammet. Jeg skal komme tilbake til dette i diskusjonen.

7.4 DRØFTING

I oppgaven min fokuserer jeg på dynamikken av gjennomsnittseffekt på utfallene (sysselsetting, inntekt og utdanning) og utvikling over tid. Gjennomsnittseffektene er stort sett negative på sysselsetting og inntekt for både 96 og avgrenset 12 land (-1.61% og -0.57% på sysselsetting og -13,63% og -11.19% på inntekt på log form) Samtidig ser jeg en delvis positiv effekt på utdanning med +0,73% og +0,69% henholdsvis. Dette fører til spørsmålet om hvorvidt introduksjonsprogrammet kan regnes som en suksess. Basert på resultatene ser det ut til at flyktingene oppnår lavere inntekt, men muligens også høyere utdanningsnivå. Situasjonen kommer til å være mer nyansert når jeg ser på dynamikken. Jeg har observert at introduksjonsprogrammet ikke synes å være spesielt effektivt i løpet av de første fire årene. Derfor ser jeg på situasjonen med et lengre perspektiv over syv år. Generelle resultatene på dynamikken stemmer med de store bildene på gjennomsnittet: litt opp og ned på sysselsettingen og en positiv retning på inntekten selv om den er negativ i løpet av de syv årene og bratt opp effekt på utdanning for de første fire årene og så gradvis ned. Kjønnfordelingen viser en bedre effekt på alle utfallene på kvinner og aldersfordelingen påpeker til en bedre tendens på de unge gruppene fra 18 til 36 år. Fordelingen etter landbakgrunn viser at flyktinger fra Afrika har mer positiv effekt av introduksjonsprogrammet, mens for Asia og spesielt Midtøsten observerer jeg en negativ effekt. Med å se på dette synes jeg at det er vanskelig å si at programmet har hatt en positiv effekt på de utfallene jeg har målt, bortsett fra utdanningen for kvinner og de unge flyktinger uavhengig av verdensdel.

Metodiske utfordringer:

Jeg har ikke data om hvem som faktisk deltok på programmet og når de eventuelt begynte eller sluttet. Jeg forholder deg til det ved å fokusere på en landgruppe av 12 land der det er spesielt sannsynlig at de er på programmet.

Som jeg har nevnt i avsnittet 5 er kontrollgruppe ikke den «ideelle» som jeg ville ønsket. Det mangler informasjon om de som har deltatt i programmet, og utvelgelsen av behandlings- og kontrollgrupper var utfordrende. Ideelt sett ønsker jeg å ha flyktinger før og etter programmet og ha tilgang til data som inneholder de som faktisk deltok og ikke deltok i programmet. En annen alternativ til nordmenn kunne vært arbeidsinnvandrere. Den gruppen kommer hovedsakelig i Norge for å jobbe, ikke studere. De er forventet å ha tilstrekkelig kompetanse og ønsker høyest mulig avkastning. Derfor valgte jeg nordmenn som kontrollgruppe. Det er mulig at

sammenligningsgruppen gjør dette at effekten på inntekt er negativ. Når jeg ser på utfallene kun for flyktninger, observerer jeg at inntektsutviklingen ser positiv ut, spesielt for kvinner når jeg bryt ned på kjønn. Men den er likevel negativ når jeg kjører DID. Dette kan henge sammen med den generelle inntektsveksten blant nordmenn som flyktninggruppen ikke har. Problemer med felles trend antagelse gir negativ effekt for flyktninger. Jeg ser på den er for hele flyktninggruppen, mens videre avgrensar jeg for 12 land. (Dette har jeg sjekket og tendensen for alle (96) land så lik ut)

Det er viktig å ta høyde for endringer i sammensetningen av flyktningegruppene (behandlingsgruppen) når det gjelder kjønn, alder og opprinnelsesland. Sammensetningen var ikke konstant før og etter implementeringen av programmet, noe som kan innvirke på analysen. Som demonstrert i avsnitt 6, kan flyktningegrupper variere betydelig, og analysen bekrefter stor heterogenitet. Det betydelig heterogenitet blant landgruppene, samt kjønns- og aldersforskjeller. Resultatene antyder at den negative effekten på inntekt er mindre for kvinner enn for menn. Med tanke på utdanning, ser det ut til at flere kvinner deltar i utdanning etter introduksjonsprogrammet. Programmet har som mål å forbedre integrasjonen av flyktninger ved å øke deres humankapital. Jeg ser positive effekter på utdanning blant de yngre aldersgruppene (18-36 år). Selv om flere flyktninger er i utdanning, kan programmets innflytelse på heterogene grupper ha vært suboptimal. Individuelle tilpasninger av programmet kan muligens ha forbedret effektiviteten. Varierende landbakgrunn kan bidra til ulik "humankapital" innenfor gruppene. Tabellen 1 over landsammensetning bekrefter dette: for Afrikanere er det 105 flyktninger kom fra Eritrea før år 2004 vs 1061 som kom etter eller 2660 fra Somalia før og 1477 etter. For Midtøsten og Asia er 1127 fra Iran eller 2549 fra Irak før år 2004 vs 249 og 1208 etter 2004, eller 1688 fra Afghanistan vs 791 etter. Jeg fant at afrikanere har en positiv effekt, mens Asia og Midtøsten opplever en negativ effekt. Ulik bakgrunn, utdanningsnivå kunne bidra til disse resultatene.

Flyktningenes opprinnelsesland kan også påvirke tiden det tar å bosette seg og få tilgang til programmet. Tiden fra en flyktning ankommer Norge til de er registrert bosatt, og dermed kvalifisert for introduksjonsprogrammet, kan variere betydelig. Dette er også en faktor som kan påvirke de samlede resultatene. Oppsummert, synes jeg at heterogeniteten er det største problemet i analysen. Implementeringen av et så omfattende program krevde betydelige

ressurser. Kommunene ble gitt økonomisk støtte fra staten for å kunne levere programmet, noe som indikerer et høyt nivå av investering i integreringsprosessen. Støtten ble brukt til å finansiere lærere, utvikle lærematerialer og samarbeid mellom forskjellige strukturer med fokus på en lokal tilpasning av arbeid eller utdanning samt med å gi støtte og veiledning til deltakerne.

Introduksjonsprogrammet har utviklet seg over tid, det som jeg har snakket i begynnelsen, noe som er viktig å huske ved vurdering av effekten det har hatt på flyktningegruppene. Det første endringen kom allerede i 2007 og inkludert dette at deltakerne måtte ha fullført minst 300 timer i norsk før de begynner i arbeidspraksis. Programmet var ikke klart definert ved implementeringen i 2004 og senere var det relativt enkel å få forlengelse ved behov. Programmet med dette har blitt tilpasset over tid for bedre å møte flyktningenes behov, spesielt etter år 2010.

Jeg kan altså ikke trekke noen sikre konklusjoner om den kausale effekten av programmet.

Dermed går det ikke an å gjennomføre en samfunnsøkonomisk kost/nytte-analyse.

Situasjonen i arbeidsmarkedet er en vesentlig faktor å ta hensyn til når man evaluerer effekten av innvandringsprogrammet. Arbeidsmarkedet ikke er konstant over tid og når jeg ser på programseffekt i dynamikken bør jeg ta med stadig endringer, påvirket av en rekke nasjonale og globale økonomiske faktorer. Finanskrisen slår inn i opprinningsperiode for flyktninger som kom etter år 2005. Det kan derfor tenkes at deres muligheter på arbeidsmarkedet ble negativt påvirket. Selv om jeg kontrollerer for ankomst år kan dette ha påvirket resultatene.

Det svenske etableringsprogrammet, som ifølge Joona, Lanninger og Sundstrøm (2017), hadde positive effekter på deltakernes livssituasjon og bidro til en forbedring av deres integrasjon i samfunnet, skiller seg fra funnene i den norske konteksten. Forskjellene mellom de to landenes resultater kan være et resultat av forskjeller i programmets utforming og implementering, arbeidsmarkedsforhold og andre strukturelle og politiske faktorer. Det understreker viktigheten av kontekst i studier av innvandrerintegrering og den potensielle begrensningen av overførbarheten av funn fra ett land til et annet.

Liebig's (2007) studie om arbeidsmarkedsintegreringen av innvandrere i Danmark peker på en rekke strukturelle og institusjonelle utfordringer som reduserer innvandreres arbeidsmarkedsdeltakelse. Denne innsikten kan være relevant for å forstå de negative effektene på sysselsetting og inntekt observert i Norge. De strukturelle barrierene og institusjonelle rammene i Danmark kan også være til stede i den norske konteksten, noe som kan hindre

effektiviteten av introduksjonsprogrammet. Samtidig kan den delvis positive effekten av introduksjonsprogrammet på utdanning i Norge tyde på at programmet har potensial til å fremme utdanningsoppnåelse blant innvandrere, noe som er en viktig faktor for langsiktig integrering og sosioøkonomisk mobilitet.

Av norske studier, kan jeg peke på Enes Walstad og på heterogeniteten og variasjoner blant flyktninger basert på deres innvandringsstatus og individuelle forhold. Dette understøtter innsikten fra denne masteroppgaven flyktninger ikke er en homogen gruppe, og at effektene av introduksjonsprogrammet kan variere betydelig avhengig av deres individuelle og gruppeegenskaper. Bråten og Kavli sin forskning avdekker en mulig positiv effekt av å fullføre introduksjonsprogrammet på sannsynligheten for å komme i utdanning, spesielt blant personer med lav utdanning og de uten barn. Dette resonnerer med den delvis positive effekten på utdanning jeg har observert. Utfordringer her er mangelen på formell utdanning blant deltakere og økonomiske begrensninger. Disse faktorene kan bidra til å forklare den negative effekten på sysselsetting og inntekt funnet i denne oppgaven.

Gjennom denne studien har det blitt understreket viktigheten av å anerkjenne at innvandrere og flyktninger utgjør en svært heterogen gruppe. De kommer fra ulike bakgrunner, med varierte livserfaringer, ferdigheter, og aspirasjoner. Å behandle dem som en monolittisk kategori kan føre til misforståelser og ineffektiviteter når det gjelder integrering. De endringene som ble innført i introduksjonsprogrammet er et tydelig tegn på en økende forståelse for denne kompleksiteten. Ved å tilpasse programmet til deltakernes individuelle behov, blir det bedre rustet til å støtte deres unike veier mot integrering i det norske samfunnet. I en verden i stadig forandring, er det nødvendig med kontinuerlig læring og tilpasning for å sikre at innvandrings- og integreringspolitikken fortsetter å møte behovene til de den er designet for å tjene. Det er også viktig å anerkjenne at innvandrere selv er viktige aktører i integreringsprosessen, og at deres stemmer og erfaringer skal være en viktig del av diskusjonen om hvordan disse programmene skal utformes og gjennomføres.

8. OPPSUMMERING

Denne oppgaven har forsøkt å belyse effekten av introduksjonsprogrammet, som ble innført i Norge i 2004, på sysselsetting, inntekt og utdanning blant flyktninger. Jeg har også undersøkt om effekten varierer mellom forskjellige grupper basert på alder, kjønn og opprinnelsesland. Videre har jeg sett på dynamikken over tid. Ved å gjennomføringen av DID-analysen fikk jeg slike resultater: generelt er gjennomsnittseffektene over en periode på 7 år negative på sysselsetting (-1,61% for alle og -0,57% for utvalgte 12 land) og inntekt (-13,63% for alle og -11,19% for 12 land) og delvis positive på utdanning (+0,73%/+0,69% økning). Dynamikken over tid viser et mer nyansert bilde, men gir det samme hovedbilde: kvinner og de yngre flyktninggruppene (18-36 år) har hatt en bedre effekt av introduksjonsprogrammet. Når det gjelder opprinnelsesland, har jeg sett at flyktninger fra Afrika har hatt en mer positiv effekt av programmet, mens effekten for flyktninger fra Asia og spesielt Midtøsten har vært negativ.

Jeg har møtt flere metodiske utfordringer. Først er det store endringer i sammensetningen over tid og heterogenitet i behandlingsgruppen, spesielt for Asia før og etter innføringen av programmet. Paradokset var også en forskjell mellom kjønnsfordelseffekten over tid på inntekt mellom deskriptiv analyse og DID resultater. Inntekten øker over tid spesielt for kvinner, men likevel fikk jeg en reduksjon ved å kjørte DID. Det er antagelig fordi DID forutsetter at uten introduksjonsprogrammet ville flyktninger hatt samme inntektsutvikling som nordmenn. Jeg mener at generell inntektsvekst for nordmenn bidro til mer negative resultater for flyktninger. Fellestrenden for begge grupper var oppfylt ved samling av data, men i analysen splittet jeg sammen to tidsperioder før og etter år 2004 for å få flere observasjoner i analyse. Samtidig kunne dette også hatt en påvirkning til resultater. Valg av en god kontrollgruppe samt med innelåsnings effekt som et mulig problem med introduksjonsprogrammet i løpet av undersøkingsperiode gir en utfordring med å trekke sikre konklusjoner om den kausale effekten av programmet. En viktig utfordring til er «Intention to treat» effekt: jeg vet at min behandlingsgruppe hadde rett til dette tiltaket, men jeg vet ikke om de faktisk deltok. Dette har jeg forsøkt å løse ved å fokusere på en gruppe av 12 land hvor deltakelsrate var spesielt høy. Men til tross for disse utfordringene, ser effekten positiv ut med hensyn til utdanning. Introduksjonsprogrammet bidrar til å øke humankapitalen, spesielt blant de yngre. Resultater stemmer delvis med andre studier om introduksjonsprogrammene i Norge, Sverige og Danmark.

APPENDIKS:

TABELL A1 EFFEKT PÅ SYSSELSETTING FOR 96, 12 LAND OG 3 VERDENSDELER

SYSSELSETTING								
Alle (96) land, N=145227	1.år	2.år	3.år	4.år	5.år	6.år	7.år	Gj.snitt
Koeffisient:	-.0407***	-.0054	-.0055	-.0191***	-.0246***	-.0109**	-.0039	-.0152***
t-verdi:	-7.914	-1.048	-.37	-3.762	-4.936	-2.209	-.788	-3.806
12 land, N=140817								
Koeffisient:	-.0184***	.0052	.0033	-.0102*	-.0167***	-.0022	.0039	-.005
t-verdi:	-3.306	.92	.592	-1.869	-3.093	-.414	.726	-1.16
3 verdensdeler								
AFRIKA, N=129809								
Koeffisient:	.026***	.0473***	.0558***	.0628***	.0539***	.0757***	.0878***	.0585***
t-verdi:	3.162	5.759	6.853	7.821	6.817	9.694	11.218	9.054
ASIA, N=127948								
Koeffisient:	.0083	.0245***	-.02**	-.0787***	-.0775***	-.0446***	-.0303***	-.0312***
t-verdi:	.878	2.588	-2.135	-8.529	-8.555	-4.997	-3.382	-4.207
MIDT-ØSTEN, N=128766								
Koeffisient:	-.0615***	-	-.0393***	-.0475***	-.0671***	-.0797***	-.0865***	-.0610***
		.0457***						
t-verdi:	-6.574	-4.903	-4.266	-5.217	-7.497	-9.023	-9.771	-8.36

TABELL A2 EFFEKT PÅ INNTEKT PÅ LOG FORM FOR 96, 12 LAND OG 3 VERDENSDELER

INNTEKT på log								
Alle (96) land	1.år	2.år	3.år	4.år	5.år	6.år	7.år	Gj.snitt
Koeffisient:	-.2372***	-	-.0666***	-.0859***	-	-.0683***	-.0333**	-.1239***
		.1453***			.0871***			
t-verdi:	-11.055	-7.463	-3.658	-4.967	-5.248	-4.219	-2.058	-8.329
N=	126857	129104	130453	131146	131501	131481	131208	139693
12 land								
Koeffisient:	-.1304***	-	-.0514**	-.0764***	-	-.0605***	-.0236	-.0979***
		.0807***			.0709***			
t-verdi:	-5.524	-3.767	-2.567	-4.013	-3.879	-3.401	-1.326	-6.009
N=	124460	126158	127168	127622	127913	127876	127630	135668
3 verdensdeler								
AFRIKA								
Koeffisient:	.0155	-.0177	.0682**	.1004***	.0961***	.1049***	.1912***	.1017***
t-verdi:	.431	-.538	2.226	3.449	3.44	3.853	7.008	4.076
N=	118839	119285	119454	119467	119514	119447	119242	125776
ASIA								

Koeffisient:	-.0171	.0945**	-.0431	-.2295***	-	-.1632***	-	-.2061***
t-verdi:	-.384	2.483	-1.251	-7.111	-8.460	-5.493	-4.333	-7.290
N=	117554	118156	118418	118513	118586	118539	118389	124355
MIDT-ØSTEN								
Koeffisient:	-.2894***	-	-.1507***	-.1138***	-.119***	-.1848***	-	-.2273***
t-verdi:	-7.225	-5.797	-4.324	-3.436	-3.714	-5.926	-6.353	-8.052
N=	118533	118763	118800	118798	118849	118760	118575	124947

TABELL A3 EFFEKT PÅ UTDANNING FOR 96, 12 LAND OG 3 VERDENSDELER

UTDANNING								
Alle (96) land, N=145227	1.år	2.år	3.år	4.år	5.år	6.år	7.år	Gj.snitt
Koeffisient:	-.0635***	-.0133**	.0159***	.0364***	.025***	.0209***	.0095**	.0044
t-verdi:	-11.836	-2.515	3.123	7.59	5.537	4.92	2.389	1.359
12 land, N=140817								
Koeffisient:	-.0663***	-.0149***	.013**	.0361***	.024***	.0173***	.0073*	.0024
t-verdi:	-11.269	-2.589	2.338	6.912	4.884	3.738	1.683	.661
3 verdensdeler								
AFRIKA, N=129809								
Koeffisient:	-.0711***	-.0064	.0318***	.0603***	.0462***	.0362***	.016**	.0161***
t-verdi:	-7.758	-.723	3.75	7.564	6.193	5.14	2.421	2.943
ASIA, N=127948								
Koeffisient:	-.0443***	-.0093	.0097	.0152	.012	-.0068	-.0023	-.0037
t-verdi:	-4.158	-.907	.987	1.645	1.387	-.837	-.306	-.581
MIDT-ØSTEN, N=128766								
Koeffisient:	-.0728***	-.0338***	-.0245**	.0023	-.0116	-.0029	-.0107	-.022***
t-verdi:	-6.96	-3.356	-2.558	.253	-1.379	-.361	-1.445	-3.536

TABELL A4 EFFEKT PÅ SYSSELSETTING FOR MENN OG KVINNER FRA 12 LAND, ALDERSFORDELT

SYSSELSETTING 12 land	1.år	2.år	3.år	4.år	5.år	6.år	7.år	Gj.snitt
Alle 18-25 år N=42477								
Koeffisient:	-.0217*	.0017	-.0062	-.0432***	-.0467***	-.032***	-.0173*	-.0236***
t-verdi:	-1.872	.148	-.557	-4.041	-4.541	-3.224	-1.771	-3.015
Alle 26-35 år N=61019								
Koeffisient:	-.0299***	.0006	-.0004	.0067	.0001	.0217***	.0176**	.0024
t-verdi:	-3.829	.074	-.05	.863	.012	2.846	2.299	.38
Alle 36-45 år N=28102								

Koeffisient:	.0129	.0286**	.033***	.0135	.012	.0082	.0139	.0174*
t-verdi:	1.137	2.445	2.775	1.125	1.002	.689	1.145	1.757
Alle 46-55 år N=9219								
Koeffisient:	.0226	.0315	.035	.0078	-.0278	-.0001	.0413	.0158
t-verdi:	1.057	1.403	1.505	.329	-1.153	-.006	1.639	.758

TABELL A5 EFFEKT PÅ SYSSELSETTING FOR MENN OG KVINNER FRA 12 LAND, ALDERSFORDELT + KJØNNFORDELT

SYSSELSETTING 12 land	1.år	2.år	3.år	4.år	5.år	6.år	7.år	Gj.snitt
MENN 18-55 år N=92299								
Koeffisient:	.0167**	.0444***	.0226***	-.0003	-.0165***	-.0022	.0015	.0095*
t-verdi:	2.46	6.543	3.397	-.052	-2.593	-.342	.239	1.846
KVINNER 18-55 år N=48518								
Koeffisient:	-.0309***	-.0057	.0324***	.0335***	.0407***	.0496***	.052***	.0245***
t-verdi:	-3.241	-.588	3.302	3.405	4.166	5.147	5.388	3.177
MENN 18-25 år N=27561								
Koeffisient:	.0363**	.0612***	.0149	-.0267**	-.037***	-.0115	.0028	.0057
t-verdi:	2.462	4.258	1.087	-2.059	-3.009	-.964	.234	.603
KVINNER 18-25 år N=14916								
Koeffisient:	-.0598***	-.026	.0389**	.0124	.0174	.0092	.0158	.0011
t-verdi:	-3.236	-1.396	2.107	.676	.969	.532	.93	.085
MENN 26-35 år N=40702								
Koeffisient:	-.0057	.0392***	.0253***	.022**	.0032	.0205**	.0102	.0164**
t-verdi:	-.617	4.226	2.762	2.445	.355	2.304	1.14	2.281
KVINNER 26-35 år N=20317								
Koeffisient:	-.0181	-.0062	.0238*	.0447***	.0583***	.0814***	.0801***	.0377***
t-verdi:	-1.297	-.433	1.65	3.089	4.069	5.744	5.642	3.335
MENN 36-45 år N=18390								
Koeffisient:	.0488***	.0537***	.0495***	.0124	.0081	-.0059	-.0014	.0236**
t-verdi:	3.626	3.869	3.506	.872	.571	-.414	-.099	2.02
KVINNER 36-45 år N=9712								
Koeffisient:	-.021	.0165	.0342	.0419*	.0354	.0463**	.0482**	.0288
t-verdi:	-1.029	.78	1.576	1.92	1.619	2.106	2.159	1.578
MENN 46-55 år N=5646								
Koeffisient:	.0384	.0403	.0294	.0026	-.0607**	-.0208	.0348	.0092
t-verdi:	1.488	1.484	1.047	.09	-2.091	-.701	1.14	.372
KVINNER 46-55 år N=3573								
Koeffisient:	.0169	.0543	.068*	.0484	.0692	.0713*	.0858*	.0591
t-verdi:	.448	1.384	1.672	1.164	1.641	1.654	1.958	1.592

TABELL A6 EFFEKT PÅ INNTEKT PÅ LOG FORM FOR MENN OG KVINNER FRA 12 LAND, ALDERSFORDELT

INNTEKT 12 land	1.år	2.år	3.år	4.år	5.år	6.år	7.år	Gj.snitt
Alle 18-25 år N=	37607	38250	38672	38893	39048	39106	39147	41456
Koeffisient:	-.0505	.0177	-.0188	-.0735**	-.1306***	-.0672**	-.0407	-.1007***
t-verdi:	-1.116	.428	-.483	-1.995	-3.701	-2.003	-1.241	-3.52
Alle 26-35 år N=	51954	52126	52185	52229	52288	52273	52221	54842
Koeffisient:	-.1149**	-.0729*	.0247	.0785**	.0997***	.1482***	.1893***	.0853**
t-verdi:	-2.558	-1.765	.634	2.091	2.712	4.068	5.129	2.562
Alle 36-45 år N=	24571	24917	25141	25169	25203	25178	25027	26743
Koeffisient:	-.0646	-	-.0153	-.0405	.013	-.0742*	-.0304	-.0846**
		.1403***						
t-verdi:	-1.388	-3.298	-.372	-1.009	.334	-1.905	-.756	-2.332
Alle 46-55 år N=	7526	7498	7417	7379	7321	7252	7188	7806
Koeffisient:	.258	.2805	-.0152	.1794	.1033	.1778	.1073	.1207
t-verdi:	1.247	1.449	-.076	.945	.604	.982	.575	.722

TABELL A7 EFFEKT PÅ INNTEKT PÅ LOG FORM FOR MENN OG KVINNER FRA 12 LAND, ALDERSFORDELT + KJØNNFORDELT

INNTEKT 12 land	1.år	2.år	3.år	4.år	5.år	6.år	7.år	Gj.snitt
MENN 18-55 år N=	83340	84421	85079	85311	85426	85278	84994	89816
Koeffisient:	-.1007***	-.062**	-.0104	-.0586***	-.0639***	-.0361*	-.0039	-.0859***
t-verdi:	-3.744	-2.515	-.45	-2.668	-3.016	-1.731	-.186	-4.456
KVINNER 18-55 år N=	41120	41737	42089	42311	42487	42598	42636	45852
Koeffisient:	-.2543***	-	-.105***	-.049	-.027	-.0557*	-.0446	-.0681**
		.1302***						
t-verdi:	-5.318	-3.108	-2.716	-1.343	-.784	-1.699	-1.355	-2.369
MENN 18-25 år N=	24767	25224	25562	25708	25803	25810	25766	27111
Koeffisient:	-.0083	.0701	-.0152	-.0733*	-.1198***	-.0181	-.0228	-.0954***
t-verdi:	-.154	1.418	-.33	-1.695	-2.913	-.451	-.589	-2.722
KVINNER 18-25 år N=	12840	13026	13110	13185	13245	13296	13381	14345
Koeffisient:	-.2245***	-.1117	.0387	.0485	-.0297	-.0688	-.0069	-.0009
t-verdi:	-2.669	-1.453	.534	.702	-.446	-1.14	-.114	-.018
MENN 26-35 år N=	37250	37647	37861	37981	38013	37938	37843	39765
Koeffisient:	-.1908***	-	.011	-.0274	-.0272	-.0038	.0307	-.0605**
		.1068***						
t-verdi:	-5.762	-3.443	.375	-.963	-.96	-.134	1.072	-2.36
KVINNER 26-35 år N=	17262	17528	17708	17829	17954	18033	18062	19354
Koeffisient:	-.2631***	-.1294**	-.1465***	-.0855	-.0251	-.0264	-.0377	-.0796*

t-verdi:	-3.833	-2.152	-2.638	-1.639	-.515	-.547	-.786	-1.897
MENN 36-45 år N=	16441	16639	16762	16738	16734	16696	16594	17681
Koeffisient:	.0006	-.1174**	.0412	-.025	.0266	-.0756	-.0116	-.0628
t-verdi:	.012	-2.43	.864	-.533	.578	-1.638	-.245	-1.472
KVINNER 36-45 år N=	8130	8278	8379	8431	8469	8482	8433	9062
Koeffisient:	-.2828***	-.2244***	-.1703**	-.0884	-.0514	-.1133*	-.1274*	-.1643**
t-verdi:	-3.023	-2.736	-2.221	-1.216	-.741	-1.647	-1.787	-2.553
MENN 46-55 år N=	4882	4911	4894	4884	4876	4834	4791	5259
Koeffisient:	.1564	.097	-.0657	-.086	-.1832*	-.0799	.1038	-.0292
t-verdi:	1.316	.832	-.58	-.779	-1.717	-.707	.917	-.298
KVINNER 46-55 år N=	2888	2905	2892	2866	2819	2787	2760	3091
Koeffisient:	-.317	.3743**	-.323*	-.3206*	-.1043	-.0291	-.1187	.0333
t-verdi:	-1.401	2.086	-1.871	-1.744	-.596	-.168	-.633	.209

TABELL A8 EFFEKT PÅ UTDANNING FOR MENN OG KVINNER FRA 12 LAND, ALDERSFORDELT

UTDANNING 12 land	1.år	2.år	3.år	4.år	5.år	6.år	7.år	Gj.snitt
Alle 18-25 år N= 42477								
Koeffisient:	-.0847***	-.0079	.0178	.0678***	.0498***	.0315***	.0312***	.0151*
t-verdi:	-6.041	-.571	1.317	5.262	4.097	2.772	2.959	1.749
Alle 26-35 år N= 61019								
Koeffisient:	-.0618***	-.0124*	.0175***	.0379***	.0202***	.0251***	.0042	.0044
t-verdi:	-8.676	-1.802	2.607	5.922	3.272	4.185	.72	1.094
Alle 36-45 år N= 28102								
Koeffisient:	-.0602***	-.0265***	.0078	.0107	.0091	-.0017	-.006	-.0095**
t-verdi:	-7.833	-3.357	.987	1.415	1.246	-.247	-.892	-2.143
Alle 46-55 år N= 9219								
Koeffisient:	-.0473***	-.0209*	-.0001	-.0178*	.0137*	-.006	-.0057	-.012**
t-verdi:	-4.82	-1.893	-.011	-1.897	1.655	-.745	-.775	-2.3

TABELL A9 EFFEKT PÅ UTDANNING FOR MENN OG KVINNER FRA 12 LAND, ALDERSFORDELT + KJØNNFORDELT

UTDANNING 12 land	1.år	2.år	3.år	4.år	5.år	6.år	7.år	Gj.snitt
MENN 18-55 år N= 92299								
Koeffisient:	-.0658***	-.0014	.0146**	.0345***	.0194***	.0135**	.0068	.0031
t-verdi:	-9.245	-.208	2.191	5.542	3.328	2.488	1.337	.713

KVINNER 18-55 år N= 48518								
Koeffisient:	-.047***	-.018*	.0242**	.0432***	.0329***	.0208**	.0063	.0089
t-verdi:	-4.492	-1.747	2.416	4.53	3.635	2.42	.768	1.402
MENN 18-25 år N= 27561								
Koeffisient:	-.0771***	.0145	.0367**	.0848***	.0461***	.0306**	.0367***	.0246**
t-verdi:	-4.394	.834	2.185	5.319	3.074	2.201	2.863	2.289
KVINNER 18-25 år N= 14916								
Koeffisient:	-.0733***	-.017	.0063	.0454**	.0546***	.0223	.0144	.0075
t-verdi:	-3.131	-.725	.275	2.052	2.608	1.127	.774	.52
MENN 26-35 år N= 40702								
Koeffisient:	-.0624***	.0042	.0179**	.0317***	.0171**	.0189***	-.0006	.0038
t-verdi:	-7.365	.518	2.278	4.314	2.45	2.787	-.09	.816
KVINNER 26-35 år N= 20317								
Koeffisient:	-.0413***	-.0234*	.031**	.0556***	.0278**	.0368***	.0143	.0144*
t-verdi:	-3.155	-1.845	2.462	4.501	2.289	3.114	1.239	1.947
MENN 36-45 år N= 18390								
Koeffisient:	-.0667***	-	-.0135	-.0062	-.0014	-.0096	-.0115	-.0191***
		.0251***						
t-verdi:	-7.718	-2.828	-1.53	-.744	-.173	-1.27	-1.594	-3.855
KVINNER 36-45 år N= 9712								
Koeffisient:	-.0304**	-.0154	.0523***	.04***	.0308**	.0144	.0051	.0138
t-verdi:	-2.022	-.992	3.312	2.666	2.118	1.017	.375	1.578
MENN 46-55 år N= 5646								
Koeffisient:	-.0539***	-.0295**	.0084	-.0215*	.0111	-.0026	.008	-.0114*
t-verdi:	-4.514	-2.322	.658	-1.863	1.136	-.28	.898	-1.852
KVINNER 46-55 år N= 3573								
Koeffisient:	-.0186	.0062	.0011	.0009	.0223	-.0073	-.0237*	-.0027
t-verdi:	-1.088	.3	.057	.056	1.483	-.497	-1.81	-.291

TABELL A10 EFFEKT PÅ SYSSELSETTING FOR 3 VERDENSDELER

Alle 18-55 år	1.år	2.år	3.år	4.år	5.år	6.år	7.år	Gj.snitt
Afrika N= 129809								
Koeffisient	.026***	.0473***	.0558***	.0628***	.0539***	.0757***	.0878***	.0585***
t-verdi	3.162	5.759	6.853	7.821	6.817	9.694	11.218	9.054
Asia N=127948								
Koeffisient	.0083	.0245***	-.02**	-	-	-	-	-
				.0787***	.0775***	.0446***	.0303***	.0312***

t-verdi	.878	2.588	-2.135	-8.529	-8.555	-4.997	-3.382	-4.207
Midt-Østen N=128766								
Koeffisient	-	-	-	-	-	-	-	-.061***
	.0615***	.0457***	.0393***	.0475***	.0671***	.0797***	.0865***	
t-verdi	-6.574	-4.903	-4.266	-5.217	-7.497	-9.023	-9.771	-8.36

TABELL A11 EFFEKT PÅ SYSSELSETTING FOR 3 VERDENSDELER, ALDERSFORDELT

Alle	1.år	2.år	3.år	4.år	5.år	6.år	7.år	Gj.snitt
18-25								
år								
Afrika N=39326								
Koeffisient	.0156	.0377**	.0537***	.0387**	.0301**	.0227	.0541***	.0361***
t-verdi	.923	2.279	3.358	2.502	2.022	1.585	3.849	3.161
Asia N=38731								
Koeffisient	.0765***	.0708***	-.0359*	-	-	-	-	-
				.1411***	.1318***	.0795***	.0478***	.0413***
t-verdi	3.914	3.693	-1.942	-7.953	-7.753	-4.874	-2.995	-3.159
Midt-Østen N=38684								
Koeffisient	-	-	-.0264	-.0435**	-	-	-	-
	.1141***	.0798***			.0664***	.0593***	.0945***	.0691***
t-verdi	-5.266	-3.781	-1.296	-2.221	-3.527	-3.28	-5.338	-4.808
Alle								
26-35								
år								
Afrika N=56398								
Koeffisient	.0243**	.0403***	.0477***	.0723***	.066***	.1085***	.1056***	.0664***
t-verdi	2.223	3.65	4.322	6.603	6.077	10.075	9.774	7.456
Asia N=55072								
Koeffisient	-.0129	.0162	-.0346**	-.066***	-	-.0256*	-.0307**	-.0292**
					.0505***			
t-verdi	-0.947	1.17	-2.502	-4.826	-3.737	-1.91	-2.285	-2.619
Midt-Østen N=55701								
Koeffisient	-	-	-.0221*	-.016	-	-	-	-
	.0688***	.0339***			.0529***	.0692***	.0655***	.0469***
t-verdi	-5.344	-2.621	-1.709	-1.249	-4.168	-5.491	-5.183	-4.515
Alle								
36-45								
år								
Afrika N=25683								

Koeffisient	.0512***	.089***	.0849***	.0883***	.0799***	.0961***	.1105***	.0857***
t-verdi	2.834	4.837	4.538	4.686	4.242	5.077	5.735	5.315
Asia N=25630								
Koeffisient	-.0392**	-.0109	.0146	-.0129	-.0344*	-.0282	-.0263	-.0196
t-verdi	-2.139	-.578	.764	-.672	-1.791	-1.461	-1.339	-1.193
Midt-Østen N=25813								
Koeffisient	.027	-.0007	-.0249	-	-.0437**	-	-	-.0337**
t-verdi	1.536	-.037	-1.366	.0629***	-2.375	.0658***	.0648***	-2.146
Alle 46-55 år								
Afrika N=8402								
Koeffisient	.0401	.1009**	.1318***	.1004**	.0504	.1082**	.1233**	.0936**
t-verdi	.969	2.363	3.008	2.233	1.105	2.314	2.566	2.324
Asia N=8515								
Koeffisient	.0051	.0143	.0621*	-.0322	-.0745*	-.0141	.0688*	.0042
t-verdi	.15	.401	1.686	-.856	-1.954	-.361	1.713	.126
Midt-Østen N=8568								
Koeffisient	.0168	-.0042	-.0666*	-.0426	-.0783**	-	-.0916**	-.0529
t-verdi	.502	-.12	-1.868	-1.167	-2.117	.1036***	-2.358	-1.626

TABELL A12 EFFEKT PÅ SYSELSETTING FOR 3 VERDENSDELER, ALDERSFORDELT + KJØNNSFORDELT

	1.år	2.år	3.år	4.år	5.år	6.år	7.år	Gj.snitt
Menn 18-55								
Afrika N=84565: Koeffisient	.0758***	.1075***	.0834***	.063***	.035***	.0597***	.0704***	.0707***
t-verdi	7.252	10.365	8.164	6.303	3.569	6.147	7.22	8.762
Asia N=83863: koeffisient	.074***	.0703***	-.0116	-.074***	-	-	-	-.0135
t-verdi	6.477	6.177	-1.04	-6.774	-7.121	-4.193	-3.039	-1.504
Midt-Østen N=85027: koeffisient	-	-.027**	-.0227**	-	-.056***	-	-	-
t-verdi	.0565***			.0303***		.0671***	.0704***	.0471***
t-verdi	-5.33	-2.563	-2.186	-2.975	-5.596	-6.768	-7.085	-5.756
Kvinner 18-55								
Afrika N=45244: Koeffisient	-.0225*	-.0092	.0489***	.0938***	.1118***	.1271***	.1371***	.0696***
t-verdi	-1.684	-0.682	3.64	7.013	8.453	9.749	10.498	6.528

Asia N=44085: Koeffisient	-	.0057	.0362**	-.0209	-.0223	.0075	.0152	-.0057
t-verdi	-3.661	.334	2.138	-1.241	-1.341	.461	.926	-.429
Midt-Østen N=43739: Koeffisient	-.02	-.0395**	-.0333*	-.0481**	-.058***	-	-	-.055***
t-verdi	-1.055	-2.079	-1.762	-2.553	-3.113	-4.458	-5.681	-3.661
Menn 18-25	1.år	2.år	3.år	4.år	5.år	6.år	7.år	Gj.snitt
Afrika N=25262: Koeffisient	.1023***	.0985***	.0634***	.0186	-.0039	.006	.0406**	.0465***
t-verdi	4.342	4.304	2.904	.896	-.197	.312	2.155	3.01
Asia N=25243: Koeffisient	.178***	.1584***	-.0006	-	-	-	-.0207	.0088
t-verdi	7.444	6.812	-.029	-5.162	-4.78	-2.633	-1.1	.568
Midt-Østen N=25344: Koeffisient	-	-.0288	-.0025	-.0053	-.0478**	-.0224	-.0408**	-.0363**
t-verdi	-4.209	-1.177	-.107	-.237	-2.244	-1.088	-2.02	-2.201
Kvinner 18-25								
Afrika N=14064: Koeffisient	-	-.0165	.0537**	.0685***	.0776***	.0503**	.0781***	.0348**
t-verdi	-2.807	-0.687	2.269	2.949	3.422	2.317	3.669	2.061
Asia N=13488: Koeffisient	-.0531	-.0037	.0221	-.0803**	-	-.0384	-.0189	-.0388
t-verdi	-1.536	-.109	.654	-2.414	-3.078	-1.246	-.63	-1.626
Midt-Østen N=13340: Koeffisient	-.0167	-.0939**	.0251	-.0454	-.033	-.0852**	-	-.0617**
t-verdi	-.396	-2.262	.616	-1.133	-.846	-2.298	-5.042	-2.142
Menn 26-35	1.år	2.år	3.år	4.år	5.år	6.år	7.år	Gj.snitt
Afrika N=37474: Koeffisient	.0541***	.094***	.0771***	.0797***	.0525***	.0872***	.0769***	.0745***
t-verdi	4.044	6.983	5.742	6.007	3.982	6.625	5.801	6.84
Asia N=36713: Koeffisient	.039**	.0582***	-.0376**	-	-	-.0303*	-	-.021*
t-verdi	2.433	3.585	-2.326	-4.535	-4.087	-1.921	-2.944	-1.679
Midt-Østen N=37475: Koeffisient	-	-.0222	-.0018	.001	-	-	-	-
t-verdi	-4.781	-1.577	-.13	.07	-2.69	-4.238	-3.586	-2.959
Kvinner 26-35								
Afrika N=19024: Koeffisient	.0048	-.0087	.0426**	.0969***	.1221***	.1762***	.1776***	.0874***
t-verdi	.255	-.457	2.248	5.132	6.55	9.576	9.636	5.81
Asia N=18359: Koeffisient	-.0596**	.0093	.0458*	.0093	.0308	.0325	.0343	.0146

t-verdi	-2.356	.364	1.796	.367	1.231	1.318	1.39	0.725
Midt-Østen N=18226: Koeffisient	-.0288	-.0259	-.0482*	-.0349	-.0711**	-	-	-.0554**
t-verdi	-1.001	-.897	-1.677	-1.218	-2.521	-2.944	-3.492	-2.427
Menn 36-45	1.år	2.år	3.år	4.år	5.år	6.år	7.år	Gj.snitt
Afrika N=16804: Koeffisient	.1117***	.173***	.1338***	.1046***	.073***	.0906***	.113***	.1142***
t-verdi	5.354	8.102	6.145	4.755	3.314	4.096	5.026	6.081
Asia N=16723: Koeffisient	-.0058	-.016	.0164	-.0192	-.0275	-.0458**	-.0461*	-.0206
t-verdi	-.264	-.71	.715	-0.83	-1.186	-1.977	-1.952	-1.04
Midt-Østen N=16943: Koeffisient	.0429**	.0022	-.0135	-	-.0416**	-	-	-.033*
t-verdi	2.162	.106	-.649	-2.982	-1.978	-3.544	-3.91	-1.847
Kvinner 36-45								
Afrika N=8879: Koeffisient	.0083	.0213	.0737**	.1382***	.1428***	.1389***	.1299***	.0933***
t-verdi	.236	.6	2.043	3.817	3.945	3.805	3.49	3.007
Asia N=8907: Koeffisient	-.0746**	.0071	.0274	.0072	-.0385	.0074	.0118	-.0075
t-verdi	-2.277	.211	0.807	.211	-1.133	.218	.337	-.257
Midt-Østen N=8870: Koeffisient	-.0094	-.0076	-.0515	-.0645*	-.0517	-.0501	-.0296	-.0378
t-verdi	-.273	-.218	-1.455	-1.807	-1.446	-1.389	-.803	-1.236
Menn 46-55	1.år	2.år	3.år	4.år	5.år	6.år	7.år	Gj.snitt
Afrika N=5125: Koeffisient	.0102	.0987*	.1498***	.0774	.0087	.0664	.0887	.0714
t-verdi	.208	1.955	2.866	1.448	.161	1.195	1.541	1.508
Asia N=5184: Koeffisient	.0522	.0146	.0539	-.0276	-	-.049	.089*	-.0013
t-verdi	1.24	.333	1.192	-.599	-3.054	-1.023	1.797	-.032
Midt-Østen N=5265: Koeffisient	.0283	.0158	-.0786*	-.0522	-.0927**	-.1004**	-.0978**	-.0539
t-verdi	.738	.395	-1.902	-1.238	-2.176	-2.294	-2.164	-1.457
Kvinner 46-55								
Afrika N=3277: Koeffisient	.107	.1253*	.1203	.1557*	.1418*	.19**	.2055**	.1494**
t-verdi	1.456	1.648	1.555	1.957	1.753	2.3	2.443	2.077
Asia N=3331: Koeffisient	-.0448	.0497	.0902	-.0076	.0615	.069	.065	.0404
t-verdi	-.765	0.817	1.444	-.119	0.949	1.042	.961	.702
Midt-Østen N=3303: Koeffisient	.0086	-.0101	-.0184	.0038	-.0118	-.0705	-.0445	-.0204
t-verdi	.135	-.154	-.274	.056	-.169	-.988	-.614	-.328

TABELL A13 EFFEKT PÅ INNTEKT PÅ LOG FORM FOR 3 VERDENSDELER

Alle 18-55 år	1.år	2.år	3.år	4.år	5.år	6.år	7.år	Gj.snitt
Afrika Koeffisient	.0155	-.0177	.0682**	.1004***	.0961***	.1049***	.1912***	.1017***
t-verdi	.431	-.538	2.226	3.449	3.44	3.853	7.008	4.076
N=	118839	119285	119454	119467	119514	119447	119242	125776
Asia Koeffisient	-.0171	.0945**	-.0431	-	-	-	-	-
t-verdi	-.384	2.483	-1.251	-7.111	-8.46	-5.493	-4.333	-7.29
N=	117554	118156	118418	118513	118586	118539	118389	124355
Midt- Østen Koeffisient	.2894***	.2151***	.1507***	.1138***	-.119***	.1848***	.1986***	.2273***
t-verdi	-7.225	-5.797	-4.324	-3.436	-3.714	-5.926	-6.353	-8.052
N=	118533	118763	118800	118798	118849	118760	118575	124947

TABELL A14 EFFEKT PÅ INNTEKT PÅ LOG FORM FOR 3 VERDENSDELER, ALDERSFORDELT

Alle 18-25 år	1.år	2.år	3.år	4.år	5.år	6.år	7.år	Gj.snitt
Afrika Koeffisient	.0688	.0738	.067	.1012*	.0612	.0262	.1205**	.081**
t-verdi	1.009	1.16	1.13	1.79	1.128	.507	2.388	1.872
N=	35881	36108	36264	36321	36401	36433	36469	38468
Asia Koeffisient	.3904***	.3487***	-.008	-	-	-	-.132**	-.19***
t-verdi	4.729	4.85	-.121	-.3.225	-5.139	-3.264	-2.489	-3.948
N=	35510	35816	35982	36105	36211	36254	36296	38059
Midt- Østen Koeffisient	.3811***	.2497***	-.0643	-.1666**	-	-.1043*	-	-
t-verdi	-4.547	-3.274	-.898	-2.444	-3.737	-1.67	-3.4	-4.446
N=	35700	35902	35990	36047	36120	36159	36188	38027
Alle 26-35 år								
Afrika Koeffisient	-.1149**	-.0729*	.0247	.0785**	.0997***	.1482***	.1893***	.0853**
t-verdi	-2.558	-1.765	.634	2.091	2.712	4.068	5.129	2.562
N=	51954	52126	52185	52229	52288	52273	52221	54842
Asia Koeffisient	-.0885	.0505	-.0256	-	-	-	-.1127**	-
t-verdi	-1.468	.966	-.535	-.5.641	-5.242	-3.894	-2.567	-4.839
N=	51113	51285	51346	51413	51488	51482	51438	53759
Midt- Østen Koeffisient	.3115***	.1596***	-.087*	-.0099	-.0789*	-	-.162***	-
t-verdi	-6.134	-3.339	-1.924	-.228	-1.836	-3.912	-3.751	-4.13
N=	51735	51776	51786	51810	51879	51838	51802	54308
Alle								

36-45								
år								
Afrika Koeffisient	.2459***	.0001	.2659***	.1952***	.1929***	.1852***	.3829***	.2312***
t-verdi	3.263	.001	4.033	3.053	3.108	2.954	5.836	3.91
N=	23478	23553	23588	23538	23504	23489	23364	24660
Asia Koeffisient	-.371***	-.1565**	-.0484	-.1057*	-	-.0744	-.1617**	-
t-verdi	-4.53	-2.247	-.74	-1.663	-2.765	-1.216	-2.549	-3.321
N=	23383	23514	23590	23549	23506	23494	23403	24637
Midt-Østen Koeffisient	-.1211*	-	-	-	-.009	-.296***	-	-
t-verdi	-1.67	-3.662	-3.692	-3.111	-.139	-4.607	-4.081	-5.079
N=	23538	23546	23551	23510	23489	23463	23356	24706
Alle								
46-55								
år								
Afrika Koeffisient	.258	.2805	-.0152	.1794	.1033	.1778	.1073	.1207
t-verdi	1.247	1.449	-.076	0.945	.604	.982	0.575	.722
N=	7526	7498	7417	7379	7321	7252	7188	7806
Asia Koeffisient	-.3061*	.2483	.0999	-.2674*	-.3425**	-.172	.2372	-.0313
t-verdi	-1.722	1.594	0.702	-1.828	-2.453	-1.175	1.595	-.237
N=	7548	7541	7500	7446	7381	7309	7252	7900
Midt-Østen Koeffisient	.3044*	.0279	-	-.3007*	-.1455	-.3153*	-.1709	-.1765
t-verdi	1.761	.171	-3.501	-1.915	-.923	-1.941	-.996	-1.283
N=	7560	7539	7473	7431	7361	7300	7229	7906

TABELL A15 EFFEKT PÅ INNTEKT PÅ LOG FORM FOR 3 VERDENSDELER, KJØNNFORDELTE

	1.år	2.år	3.år	4.år	5.år	6.år	7.år	Gj.snitt
Menn 18-55 år								
Afrika Koeffisient	.0256	.0316	.1344***	.127***	.0836**	.1072***	.2197***	.0952***
t-verdi	.594	.803	3.688	3.692	2.525	3.278	6.758	3.084
N=	78624	78835	78991	79017	79024	78939	78730	82513
Asia Koeffisient	.145***	.1444***	.0096	-	-	-	-	-.17***
t-verdi	2.886	3.326	.243	-5.818	-6.52	-3.814	-3.203	-5.042
N=	77946	78314	78502	78531	78551	78489	78324	81886
Midt-Østen Koeffisient	-.3145***	-.2462***	-.1434***	-.119***	-.123***	-.15***	-.167***	-.2198***
t-verdi	-7.316	-6.143	-3.77	-3.294	-3.499	-4.321	-4.846	-6.94
N=	79032	79158	79192	79193	79207	79098	78888	82855
Kvinner 18-55 år								
Afrika Koeffisient	-.1212*	-	-.0816	.0696	.1516***	.1474***	.1503***	.1249***
t-verdi	-1.986***	-	-	-	-	-	-	-

t-verdi	-1.921	-3.493	-1.506	1.339	3.07	3.129	3.137	3.101
N=	40215	40450	40463	40450	40490	40508	40512	43263
Asia Koeffisient	- .5953***	-.0146	-.0734	-.1444**	- .2354***	- .1501***	- .1423***	- .2067***
t-verdi	-6.411	-.192	-1.094	-2.368	-4.118	-2.791	-2.616	-4.194
N=	39608	39842	39916	39982	40035	40050	40065	42469
Midt- Østen Koeffisient	-.1538	-.109	-.231***	-.1343*	-.1466**	- .3542***	- .3666***	- .2924***
t-verdi	-1.453	-1.18	-2.845	-1.783	-2.068	-5.369	-5.481	-5.073
N=	39501	39605	39608	39605	39642	39662	39687	42092

TABELL A16 EFFEKT PÅ UTDANNING FOR 3 VERDENSDELER

Alle 18-55 år	1.år	2.år	3.år	4.år	5.år	6.år	7.år	Gj.snitt
Afrika N=129809: Koeffisient	- .0711***	-.0064	.0318***	.0603***	.0462***	.0362***	.016**	.0161***
t-verdi	-7.758	-.723	3.75	7.564	6.193	5.14	2.421	2.943
Asia N=127948: Koeffisient	- .0443***	-.0093	.0097	.0152	.012	-.0068	- .0023	-.0037
t-verdi	-4.158	-.907	.987	1.645	1.387	-.837	-.306	-0.581
Midt- Østen N=128766: koeffisient	- .0728***	- .0338***	-.0245**	.0023	-.0116	-.0029	- .0107	-.022***
t-verdi	-6.96	-3.356	-2.558	.253	-1.379	-.361	- 1.445	-3.536

TABELL A17 EFFEKT PÅ UTDANNING FOR 3 VERDENSDELER, ALDERSFORDELT

Alle 18-25 år	1.år	2.år	3.år	4.år	5.år	6.år	7.år	Gj.snitt
Afrika N=39326: Koeffisient	- .1087***	-.0045	.0284	.0919***	.0615***	.0492***	.0508***	.0241*
t-verdi	-5.131	-.217	1.404	4.781	3.407	2.92	3.249	1.874
Asia N=38731: koeffisient	-.0534**	-.0099	-.0151	.0395*	.0369*	-.0009	.0024	-.0001
t-verdi	-2.159	-.406	-.64	1.759	1.748	-.046	.129	-.005
Midt- Østen N=38684: koeffisient	-.0567**	-.0076	.0186	.0354	.0378	.0242	.0283	.0114
t-verdi	-2.072	-.283	.717	1.436	1.631	1.122	1.416	.69
Alle 26-35 år								
Afrika N=56398: Koeffisient	- .0518***	.0029	.414***	.0617***	.0484***	.0522***	.0086	.0233***
t-verdi	-4.901	.284	4.264	6.661	5.441	5.99	1.026	3.989

Asia N=55072: koeffisient	-	-.0192	.0158	.0086	.0012	-.0138	-.0039	-.0097
t-verdi	.0565***							
	-4.186	-1.502	1.288	.74	.106	-1.26	-.373	-1.308
Midt- Østen N=55701: koeffisient	-	-.0279**	-	.0023	-	.0006	-.0179*	-
t-verdi	.0718***		.0317***		.0275***			.0248***
	-5.704	-2.353	-2.801	.212	-2.667	.06	-1.843	-3.628
Alle 36-45 år								
Afrika N=25683: Koeffisient	-.06***	-.0215*	.0346***	.038***	.0285**	.0009	-.0025	.0026
t-verdi	-4.722	-1.698	2.752	3.181	2.445	.078	-.231	.355
Asia N=25630: koeffisient	-	-.0166	.0086	-.0134	-.0138	-.0063	-.0062	-.0142*
t-verdi	-4.021	-1.298	.677	-1.106	-1.183	-0.561	-0.563	-1.945
Midt- Østen N=25813: koeffisient	-	-	-.0262**	-.0067	-.0015	-.0127	-.0171*	-
t-verdi	.0681***	.0452***						.0254***
	-5.538	-3.705	-2.171	-.592	-.133	-1.195	-1.645	-3.659
Alle 46-55 år								
Afrika N=8402: Koeffisient	-.06***	-.0229	.0026	-.0326**	.0444***	-.0242*	-.0053	-.014
t-verdi	-3.228	-1.162	.138	-1.975	2.99	-1.678	-.4	-1.451
Asia N=8515: koeffisient	-.0098	.0045	.0392**	-.0031	.0166	-.0113	-.0193*	.0024
t-verdi	-.641	.272	2.466	-.225	1.329	-.916	-1.703	.3
Midt- Østen N=8568: koeffisient	-	-.0395**	-	-.0104	-.0212*	.0046	.0028	-
t-verdi	.0725***		.0404***					.0252***
	-4.758	-2.415	-2.583	-.744	-1.805	.39	.26	-3.207

TABELL A18 EFFEKT PÅ UTDANNING FOR 3 VERDENSDELER, KJØNNFORDELT

Menn 18-55 år	1.år	2.år	3.år	4.år	5.år	6.år	7.år	Gj.snitt
Afrika N=84565: Koeffisient	-	-.0029	.0237**	.0428***	.0264***	.0244***	.0025	.0052
t-verdi	.0806***							
	-6.908	-.257	2.219	4.282	2.83	2.795	.304	0.744
Asia N=83863: Koeffisient	-	.0036	.0107	.0286***	.0187*	-.0089	.0014	.0019
t-verdi	.0406***							
	-3.167	.291	.917	2.612	1.83	-0.934	.162	.254
Midt- Østen N=85027: Koeffisient	-	-.0178	-.0177*	.001	-.0087	.0009	-.0002	-.0165**
t-verdi	.0729***							
	-6.2	-1.585	-1.655	.1	-.94	.108	-.02	-2.364
Kvinner 18-55 år								

Afrika N=45244: Koeffisient	-	.0096	.0611***	.0959***	.0817***	.0568***	.0383***	.0433***
t-verdi	-2.696	.655	4.347	7.224	6.499	4.76	3.384	4.842
Asia N=44085: koeffisient	-.0367*	-.0147	.0187	-.0102	-.0049	-.0106	-.0177	-.0109
t-verdi	-1.913	-.788	1.041	-.603	-.303	-0.701	-1.231	-0.949
Midt- Østen N=43739: koeffisient	-.0548**	-	-.0368*	.0053	-.022	-.0157	-.0375**	-.0322**
t-verdi	-2.522	-3.016	-1.826	.276	-1.226	-.923	-2.328	-2.489

BIBLIOGRAPHY

- Bergen Kommune. (2023). Hentet fra <https://www.bergen.kommune.no/omkommunen/avdelinger/bergen-laringscenter-for-norsk-og-samfunnskunnskap>
- Bevelander, P., & Pendakur, R. (2012). The Labour Market Integration of Refugee and Family Reunion Immigrants: A Comparison of Outcomes in Canada and Sweden. *Journal of Ethnic and Migration Studies*.
- Bratsberg, B., & Raaum, O. (2021). *Utenlandsk arbeidskraft i Norge 1990-2017**. Hentet fra Frischsenteret: <https://www.regjeringen.no/contentassets/2943e48dbf4544b8b5f456c850dcccbe/no/sved/2.pdf>
- Bratsberg, B., Røed, K., & Raaum, O. (2014, november 26). Arbeidsinnvandring – Varig gevinst? *frisch.uio.no*, ss. 275-295.
- Bratsberg, B., Raaum, O., & Røed, K. (2010). When Minority Labor Migrants Meet the Welfare State. *Chicago journals*.
- Brochmann, G. (2011). *NOU 2011: 7 Velferd og migrasjon - den norske modellens framtid*. Oslo: Regjeringen.
- Bråten, B., & Kavli, H. C. (2017). Evaluation of the introductory programme and Norwegian language training. *Fafo*.
- Dokka, G. Å. (2018, december 4). *6 av 10 i arbeid eller utdanning fem år etter endt introduksjonsprogram*. Hentet fra Statistisk sentralbyrå: <https://www.ssb.no/innvandring-og-innvandrere/artikler-og-publikasjoner/6-av-10-i-arbeid-eller-utdanning-fem-ar-etter-endt-introduksjonsprogram>
- Enes Walstad, A. (2014). *Tidligere deltakere i introduksjonsprogrammet 2007-2011 - arbeid, utdanning og inntekt*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- FN-Flyktningkonvensjonen*. (1951, JULI 28). Hentet fra <https://www.fn.no/om-fn/avtaler/flyktninger/flyktningkonvensjonen>
- Henriksen, K., Østby, L., & Ellingsen, D. (2010). *Innvandring og innvandrere 2010*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Henriksen, K., Østby, L., & Ellingsen, D. (2010). *Innvandring og innvandrere 2010*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Ihle, R. (2017, mars 16). Integrering – samfunnsfellesskapets opptakskrav? *Plan*, 49(1), 10-17.
- IMDi*. (2021). Hentet fra <https://www.imdi.no/om-imdi/brosjyrer-handboker-og-veiledere/velkommen-til-introduksjonsprogram/>
- IMDi*. (2022, august 30). Hentet fra <https://www.imdi.no/om-integrering-i-norge/indikatorer-for-integrering-2022/arbeid-og-okonomi/>
- inkluderingsdepartementet, A. o. (2021, oktober 15). *Regjeringen*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/innvandring-og-integrering/asd/Verkemiddel-i-integreringsarbeidet/introduksjonsprogram/id2343472/>
- Joonas, P., Lanninger, A. W., & Sundstrøm, M. (2017). Etableringsreformens effekter på integrationen av nyanlända. *Arbetsmarknad and Arbetsliv*.
- Kapittel 4 Introduksjonsprogrammet*. (2022, april 21). Hentet fra <https://www.imdi.no/kvalifisering/regelverk/juridisk-veileder-til-integreringsloven/kapittel-4-introduksjonsprogrammet/>
- Kraakenes, K. (2018). *6 av 10 i arbeid eller utdanning ett år etter endt introduksjonsprogram*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.

- Kraakenes, K., & Lunde, H. (2022, oktober 3). *Statistisk sentralbyrå*. Hentet fra <https://www.ssb.no/utdanning/voksenopplaering/statistikk/introduksjonsordningen-for-nyankomne-innvandrere/artikler/flere-kvinner-og-menn-i-arbeid-eller-utdanning-etter-endt-introduksjonsprogram>
- Kunnskapsdepartementet. (2019-2020). *Proposisjon 89*. Hentet fra Regjeringen: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-89-1-20192020/id2699012/>
- Liebig, T. (2007). The Labour Market Integration of Immigrants in Denmark. *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*(No. 50), ss. 1-79.
- Lov om integrering gjennom opplæring, u. o. (2020, november 6). *Lovdata*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2020-11-06-127>
- Lovdata. (2003, juli 4). Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven). Oslo.
- Lovdata*. (2013, desember). Hentet fra <https://lovdata.no/static/RDEP/q-2012-0020.pdf>
- Norgeshistorie.no*. (2023, mars 23). Hentet fra <https://www.norgeshistorie.no/kilder/oljealder-og-overflod/K1917-Innvandring-fra-Pakistan.html>
- NOU 2017: 2*. (2017, februar 1). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2017-2/id2536701/>
- Regjeringen*. (1996-1997). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-17-1996-1997-/id191037/>
- Regjeringen*. (2003-2004). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-49-2003-2004-/id405180/?ch=5>
- Roslom, M., Heinesen, E., Hummelgaard, H., & Clausen, J. (2009). The Effect of Integration Policies on the Time until Regular Employment of Newly Arrived Immigrants: Evidence from Denmark. *Labour Economick*, 409-417.
- SSB*. (2023). Hentet fra <https://www.ssb.no/omsb/ssbs-virksomhet>
- Statistisk sentralbyrå*. (2022, mars). Hentet fra <https://www.ssb.no/befolkning/folketall/statistikk/befolkning>
- Steinkellner, A. (2022). *Hvem er arbeidsinnvandrerne fra de nyeste EU-landene?* Hentet fra Statistisk sentralbyrå: <https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/artikler/hvem-er-arbeidsinnvandrerne-fra-de-nyeste-eu-landene>
- Stortinget*. (2003). Hentet fra <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Odelstinget/2003-2004/inno-200304-083/?!vl=0>
- Stortinget*. (2003-2004). *Mangfold gjennom inkludering og deltakelse - Ansvar og frihet*. Oslo: Stortinget.
- Stortinget*. (2022, mai 23). *Innst. 352 L (2021-2022)*. Oslo: Kommunal- og forvaltningskomiteen. Hentet fra <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2021-2022/inns-202122-352l/?all=true>
- Vassenden. (1997). *Innvandrere i Norge: hvem er de, hva gjør de og hvordan lever de?* Oslo.
- Vassenden. (1999, September 8). *Norge et innvandringsland siden 1971*. Hentet fra <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/norge-et-innvandringsland-siden-1971>
- Østberg, S., & al., e. (2010). *Norges offentlige utredninger 2010: 7*. Oslo: Departementenes servicesenter Informasjonsforvaltning. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/NOU-2010-7/id606151/?ch=12>
- Østby, L. (2017, mars). 50 år med arbeidsinnvandring. *Samfunnsspeilet*.

Åslund, O., & Rooth, D.-O. (2007). Do when and where matter? initial labour market conditions and immigrant earnings*. *The ECONOMIC JOURNAL*.